

Bolduc

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona

www.dipta.cat

Les bibliotecàries
de la Diputació

Fomentant la lectura,
fomentant la il·lusió

El quadre dels
refugis antiaeris de
Tarragona (1937)

Homenatge a sor
Empar (1964)

Diputació Tarragona

Número 20 Setembre 2017

Les bibliotecàries de la Diputació

En aquest número seran protagonistes les dones: d'una banda, les directores de la Biblioteca Popular del Vendrell, gràcies al treball que publiquem de Gisela Alcón Vidal; de l'altra, les monges paulines de la Casa de Beneficència, retratades a "Les Imatges de l'Arxiu".

Alhora, mostrem un bocinet de l'obra que va deixar la Mancomunitat de Catalunya (1914-1925), un bocí dolç i rellevant com va ser la creació de la xarxa de Biblioteques Populares, concretament la del Vendrell. L'ens mancomunitari va formar veritables professionals

a l'Escola de Bibliotecàries, i també va prestar serveis tècnics i va concedir ajuts econòmics per a l'edificació d'aquests centres bibliotecaris.

Retem, doncs, un petit homenatge a la Mancomunitat i a totes aquelles dones, empleades de l'Administració (Mancomunitat, diputacions, ajuntaments), que van trencar motlles sexistes i es van posar al capdavant d'una institució cultural en uns temps en què la majoria les hauria relegat a la llar (per no dir a la cuina...). No menys a les que van fer de l'abnegació una virtut, en consagrar la seva existència als menuts desemparats._

Bolduc_

Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona

Coordinadors:

Eugeni Perea i Simón
Manel Güell

Col·laboradors:

Equip tècnic de l'Arxiu General: Sergi Borralló Llauredó,
Ramon Cornadó Serra, Benet Martí Álvarez, Kelma Martínez Toro
i Sara Pérez Rodríguez

Carrer de Vila-seca, 28
43110 La Canonja

Tel. 977 547 662 / Fax 977 196 080
arxiu@dipta.cat

Disseny i maquetació:

Unitat d'Imatge Corporativa i Disseny Gràfic
de la Diputació de Tarragona

www.dipta.cat

Diputació Tarragona

Sumari_

Pòrtic

Les bibliotecàries de la Diputació

Assaig

Fomentant la lectura, fomentant la il·lusió

Fons

El quadre dels refugis antiaeris de
Tarragona (1937)

Acció cultural

Recull de premsa i bibliografia

Les imatges de l'arxiu

Homenatge a sor Empar (1964)

Fomentant la lectura, fomentant la il·lusió¹

Introducció

“Hi va haver un temps que les dones hi eren però no es veien, les dones participaven i no comptaven, les dones feien i s’esborrava el seu rastre...”.

Així comença un conte que vaig escriure per a Maria Julivert Aulés, una dona que va fer i de la qual es va perdre el rastre. Aquesta recerca és per això, per deixar constància de les dones de la vila del Vendrell que hi van ser, que van fer i de les quals no volem permetre que se n’esborri el rastre.

En principi volíem fer un acte per celebrar el centenari de les biblioteques de la Mancomunitat de Catalunya, entre les quals hi ha la del Vendrell, i pensàvem fer un homenatge a la Srta. Belmonte, com la coneixia tothom, o *la bibliotecària*. Per poder esbrinar sobre la Sra. Pilar Belmonte Vidal, la directora de la Biblioteca Terra Baixa em va proporcionar dotze volums de dietaris manuscrits. En llegir-los van sorgir altres bibliotecàries que també van exercir a la vila amb ella, però els noms no em donaven cap pista actual: Maria Balaña Batalla, Elvira Guardiola Soler, Ana M. Gay Pons i Presentació Colomé Aguilar.

En la investigació que aleshores vaig encetar, vaig poder trobar la primera dona del Vendrell titulada que va exercir de bibliotecària a la vila, una segona dona

que, en canvi, no hi va exercir mai però que apareix als dietaris, una bibliotecària que l’acompanyà 44 anys, directament o indirectament, i finalment una altra bibliotecària que no era del Vendrell però que hi va exercir i va ser molt estimada perquè representava la modernitat. Aquesta informació no la podíem passar per alt. En prosseguir la recerca, vaig tenir la fortuna de trobar una filla de cada una d’elles, disposades totes a col·laborar amablement; és així com avui podem comptar amb les seves biografies i entreveure els rostres d’aquelles noies que apareixen als dietaris.

Per acabar-ne d’esbossar un bon perfil ens hauríem d’endinsar en el Vendrell dels anys vint, una vila de 4.518 habitants (segons el cens del 1920), amb bona comunicació de tren, molts carros i molts basters, sastres i sastresses, un mercat nou, sense cotxes, ni pressa... i un edifici aïllat al capdamunt de la Rambla, que era la Biblioteca Popular.

LES BIBLIOTEQUES POPULARS

El projecte de les Biblioteques Populars venia d’Eugeni d’Ors. La Mancomunitat formava el personal i proporcionava el material, i l’Ajuntament, el terreny, una subvenció anual i les despeses de manteniment: aigua, llum, desperfectes... L’Ajuntament del Vendrell, en la sessió del 26 d’octubre de 1916, acordà, per unanimitat, sol·licitar la biblioteca, i al desembre següent

¹ Aquest article és una adaptació al format d’assaig del treball “Fomentant la lectura, fomentant la il·lusió. Homenatge a les bibliotecàries de la Biblioteca Popular del Vendrell”, que l’autora va elaborar per a la conferència que pronuncià el 24 d’octubre de 2015 a la Biblioteca Pública Terra Baixa del Vendrell, en el marc dels actes de reconeixement a la Biblioteca Popular del Vendrell (1920-2005).

la Mancomunitat l'adjudicà. Per Santa Anna del 1917 es posava la primera pedra, en un acte festiu i solemne; n'hi ha constància al diari *Blanco y Negro* de Madrid del dia 5 d'agost de 1917, amb fotografia inclosa. Fetes les obres de construcció, el 17 d'octubre de 1920 es va inaugurar l'edifici, amb festa solemne i multitudinària, i assistència del president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch, del president de la Diputació, dels diputats, del jutge, de l'alcalde i dels regidors, i també de l'arxipreste, que va oficiar la cerimònia de benedicció, i moltes altres personalitats. Hi ha una àmplia crònica de l'acte i un resum dels discursos a la portada del diari *Tarragona* del dimarts 19 d'octubre de 1920.

El terreny va ser donat per Joan Ferré Nin, i es trobava "al lloc més vistós de la població: la Rambla 4 de Març, el predilecte passeig dels vendrellencs", un indret idíl·lic per a la lectura, i tan seductor que "atraurà la concurrència fins contra la voluntat dels concurrents" (*Baix Penedès*, 21 de juliol de 1917). L'edifici, que va costar 40.000 pessetes, havia de ser atractiu i inspirar tranquil·litat, i l'interior, ben decorat amb quadres, llums a cada taula, gerros amb flors naturals, i inclús amb una peixera amb peixos de colors.

Només faltava el personal que s'hi posaria al capdavant. Per a aquesta finalitat es va crear l'Escola Superior de Bibliotecàries (ESB), en femení, sí, perquè, no ens enganyem, hi havia molta intencionalitat. L'ESB donava una formació d'elit, extraordinària, d'alt nivell: coneixements generals i humanistes, llengües clàssiques (llatí i grec), llengües modernes (alemany, anglès, francès), català i castellà; coneixements científics i tècnics (poc habituals entre dones), coneixements específics de biblioteconomia i classificació, nocions de dret,

etcètera. A més, a les joves aspirants se les modelava i se'ls transmetia certa "missió espiritual". Segons explica Teresa Mañà,² les bibliotecàries resaven la pregària religiosa d'Eugeni d'Ors, cada nit encenien una llàntia i la llegien com per estar en connexió. Els estudis duraven tres anys, i la carrera s'equiparava a la de mestra. El sou era de 1.000 pessetes anuals. Existeix a la Xarxa un vídeo breu de l'ESB, d'aproximadament el 1924 (www.youtube.com/watch?v=JJbt7GxFvRw).

Així, a les biblioteques hi treballava un personal amb una formació excel·lent i, segons Eugeni d'Ors, "amb aquella coqueteria i amabilitat que té la dona de manera natural en una missió social educativa".³ Per contra, rebien un sou baix en proporció a aquesta formació i a la feina que desenvolupaven. L'horari era de dilluns a diumenge matí, i molts festius estava oberta, amb molt poc marge per a la vida privada i amb moltíssimes dificultats per conciliar vida familiar i laboral.

² MAÑÀ [2001].

³ ESTIVILL [2006].

I ara ens podem fer un retrat de les dones que, malgrat les condicions, i perquè la situació els ho permetia, van optar per aquests estudis i professió. Era un món desconegut i elles en van ser pioneres. Sortien d'una escola a Barcelona i eren destinades a municipis arreu del país, des d'Olot fins a Ulldecona, on els membres del sexe femení no acostumaven a detenir una feina amb tanta responsabilitat, i on no es llogaven pisos tan fàcilment com avui, ni guanyaven tants diners com per permetre's gaires coses.

Una d'aquestes pioneres va ser Pilar Belmonte Vidal, la nostra protagonista. Molts dels que l'hem coneguda segurament tenim un record de Pilar Belmonte de quan ja era gran. Hem de retrocedir fins a la noia jove que arribava al Vendrell amb 24 anys i decidia quedar-s'hi i fer-hi la seva vida. Així fou com desembarcà a la capital del Baix Penedès un 25 de gener de 1925, amb el càrrec de directora de la Biblioteca Popular, una nòmina de 3.000 pessetes anuals i tota la teoria ben apresada. La pràctica l'adquiriria al pas dels 46 anys ininterromputs durant els quals ocupà la plaça.

Maria Pilar Belmonte Vidal

M. Pilar Belmonte Vidal va néixer a Barcelona el 7 de setembre de 1901. Era filla de Pilar Vidal Faro, natural de Sanui (Osca), i de Pau Belmonte, de la banca; no tenia germans i la família vivia al carrer de Balmes, número 47. Va obtenir el títol de mestra de primera ensenyança el 1920 a l'Escuela Normal Superior de Maestras de Barcelona.

El pare va morir al Vendrell el dia 11 d'agost de 1927; la mare també, tretze anys després. Belmonte en deixava constància al dietari: "mi madre gravíssima; falleció ayer" (4/8/1940). Quedava sola sense família.

El 27 de setembre de 1921 presentà una sol·licitud a l'Excm. Sr. President del Consell de Pedagogia de la Mancomunitat de Catalunya per ser admesa a l'examen i poder obtenir una plaça a l'Escola Superior de Bibliotecàries.

El 30 de setembre de 1921 sol·licità l'ingrés a l'Escola Superior de Bibliotecàries, i s'hi inscriví com a alumna oficial. Montserrat Comas explica que "l'Ajuntament de Barcelona havia creat un ajut per poder estudiar a l'Escola de Bibliotecàries. L'import era de 500 pessetes anuals, i a partir de 1919 de 1.000 pessetes. El tribunal que l'adjudicava —format per professors de l'escola— podia optar entre atorgar-la a una sola estudiant o dividir-la entre dues [...]. Una de les noies que va poder-s'hi acollir es deia M. Pilar Belmonte".⁴

Segons consta als arxius de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, Pilar Belmonte va matricular-se a 1r curs (i abonà 45 pessetes) i va estudiar les següents assignatures: "Teoria i història de la cultura", "Coneixement general de les ciències pures i aplicades i de llur classificació", "Història de Catalunya", "Llengua llatina", "Bibliologia", "Ètica", "Dret usual" i "Instruccions fonamentals de dret català". També estudià anglès. Superà amb molt bons resultats el curs 1921-1922.

El curs següent, 1922-1923 feu "Teoria i història de la cultura", "Literatura catalana antiga", "Literatura general", "Biblioteconomia", "Bibliografia", "Llengua llatina 2n curs" i "Llengua grega". Aprovà les assignatures amb molt bones notes.

Acabà, així mateix, el tercer curs, amb les pràctiques corresponents, i al final completà el cicle formatiu amb la revàlida a Barcelona. A l'expedient s'hi conserven els exàmens de traducció corregits. Pilar Belmonte els va

⁴ COMAS [2008], 28.

fer d'alemany, anglès, francès, llatí i grec al català i al castellà. En ells es pot comprovar l'alt nivell d'exigència que requeria la formació de les bibliotecàries catalanes.

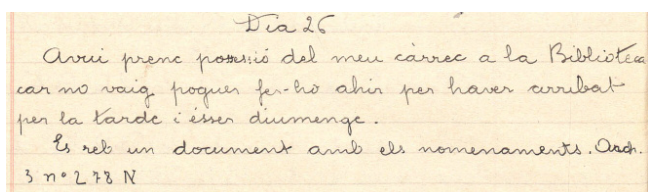
Gràcies a la bona qualificació obtinguda en la revàlida, Belmonte guanyà plaça de directora i, posteriorment, fou destinada al Vendrell, on prenia possessió de la plaça el dia 25 de gener de 1925. Amb només 24 anys, però una gran formació i desig de complaure, quedava al càrrec d'un fons d'uns 1.600 volums aproximats.

A partir d'aquesta data treballarà ininterrompudament com a directora de la Biblioteca Popular del Vendrell durant 46 anys. I es jubila no per gust sinó per força.

Pilar Belmonte no va treballar sola. Durant uns anys hi va haver una auxiliar que també era bibliotecària de formació, que li era subordinada i gaudia d'una nòmina netament inferior de 2.000 pessetes anuals. També comptava amb la figura de la portera. Les porteres o ordenances que van treballar amb la Srta. Belmonte van ser Beatriu Guardiola, Rosa Gómez i Carme Nin. La biblioteca va restar sempre en mans de dones.

Postal de l'època on es veu l'edifici de la Biblioteca Popular. Arxiu familiar de M. Antònia Vidal Poch.

Extracte del Dietari (volum II, pàgina 26), on Pilar Belmonte consignà la seva presa de possessió. Biblioteca Terra Baixa. El Vendrell.

És molt difícil resumir en uns pocs paràgrafs una trajectòria de 46 anys de professió. Ens hi ajuden els dotze dietaris manuscrits que ens va llegar, amb un contingut que transmet la professionalitat i la dedicació que hi posà, així com també ens mostra la gran dimensió de la feina que desenvolupava i com consagrà la seva existència a la biblioteca. S'hi pot entreveure no només la Pilar professional, sinó també una Pilar més humana, capaç de prodigar sentiments i emocions.

Els dietaris (que custodia la Biblioteca Terra Baixa del Vendrell) s'encetaven el dia 18 d'octubre de 1920, amb la primera bibliotecària, i acaben el 1974; abasten, doncs, 54 anys de comentaris, 46 dels quals foren redactats ininterrompudament per Belmonte. Amb una lletra clara i pulcra, i un llenguatge acurat i precís, ens informa del "microcosmos" que va anar creant dins d'aquelles parets, de la història de la vila i dels grans canvis històrics; expressa les seves emocions, reflexions, preocupacions, decisions, pors... I és que quan es van iniciar manava la monarquia, després vindrien la Mancomunitat, la dictadura de Primo de Rivera, la Segona República, la Guerra Civil, i quasi tot el franquisme. Ens relata la realitat de la guerra i la repressió, les bombes, la falta de llum, el fred, els refugiats, la censura, l'abolició d'algunes festes... També hi consignava la rutina de la feina, cosa que ens permet elaborar una llista de les seves funcions i comprovar que anaven més enllà del préstec de volums, de tornar-los a la prestatgeria o d'arxivar documentació.

La seva tasca era força variada i no poc complexa: aconsellar, assessorar, catalogar, classificar, elaborar la memòria anual, demanar llibres a altres biblioteques, controlar les subscripcions, registrar altes i baixes, mantenir un fitxer de conceptes, redactar guies de lectura, ensenyar a les bibliotecàries en pràctiques, cercar informació per als lectors, organitzar biblioteques filials, calcular estadístiques, etcètera, a més de les

habituals funcions de custòdia i vigilància i d'una gran quantitat d'activitats de difusió (organitzar conferències, seleccionar guanyadors de certàmens o participar en el muntatge de concursos i exposicions).

A més, li quedava temps encara per ajudar els infants en lectures o cerques, descobrir la personalitat que s'amagava darrere de cada lector, investigar santorals i actes religiosos i col·laborar en l'Observatori d'Igualtat de Gènere. Amb tota aquesta activitat i dedicació, el verb que més es repeteix en els dietaris, en totes les seves formes, és *complaure*. Anotava, així mateix, els llibres més utilitzats durant molts anys pels joves, perquè ho solucionaven quasi tot: *De broma y de veras*, *Lectures pour tous*, *El tesoro de la juventud*.

A través de les pàgines del dietari s'acredita la seva gran professionalitat. Cada inspecció, cada alumna en pràctiques, hi deixa notes d'elogi. Sempre fou avaluada de manera excel·lent.

La formació de les bibliotecàries és contínua i constant. Tenen les reunions anuals a les quals assisteixen regularment (excepte durant la guerra); reunions nacionals i internacionals; i també hi ha beques i estades per anar a l'estranger (tot i que no tenim constància que ella hi anés mai). Hi ha intercanvis de llibres i comunicacions entre elles diàriament, i amb Direcció Tècnica; es conserven moltes comunicacions tipus targeta i carta on es fan evidents els canvis polítics pels segells i els canvis d'idioma.

Hi ha episodis que es repeteixen cada any, com quan arriba la calor i fan posar la cortina de pita i obrir el vidre de la cúpula; i quan arriba la fresca es tanca i es retira la cortina que es col·loca a l'altell. La biblioteca tenia una sala gran de lectura, una sala infantil i el despatx de la bibliotecària. Hi havia una escala de fusta de cargol per pujar a l'altell, i a l'entrada hi havia un lavabo.

Hi ha una certa queixa amb el cinema dels dilluns perquè li pren lectors, i més endavant dilluns i diumenges, també dissabtes. Igual queixa quan comencen novenaris i altres activitats religioses, que també li roben usuaris. Quan Belmonte trobava a faltar lectors, n'investigava la causa, la trobava i ho consignava als dietaris. La seva minuciositat la portava a observar, per exemple, que "un lector viene solo cuando llueve" (16/3/1953). El soroll de la fira, instal·lada per la festa major al passeig, just al davant, és enemic del silenci i la quietud que demana la lectura; cada any ho escrivia. El que la molestava més era una atracció en forma de barca, que la temptava a queixar-se'n davant l'alcalde.

Pilar Belmonte no tardà a convertir-se en tot un referent al Vendrell. L'Ajuntament la convidava i la feia participar en tots els esdeveniments socials i culturals de la comunitat, i no faltava en els actes oficials. Li fou presentat el president Macià quan aquest recalà al Vendrell, fou membre del Comitè Pro-infància, participà en la recollida de signatures de dones per al plebiscit del 31; fou jurat al Club d'Esports, pronuncià moltes conferències, fou nomenada membre d'honor del Círculo Filatélico, etcètera. Casa seva era sempre oberta als pares i mares que la volien consultar sobre lectures.

També és testimoni del que succeeix a la vila, fets i circumstàncies que s'apressava a apuntar, com intuïnt ja el seu llegat a la posteritat: "S'ha inaugurat una pista de tennis on el jovent hi passa moltes estones" (27/6/1932); "Congrés esperantista, curs d'esperanto amb Elinjo Pähn" (13/5/1933); "Huelga de modistes. Agitació a la població" (17/2/1933); "Comunicat del nou alcalde Melchor Escofet; dijous Gras ball" (8/2/1934); "El pagès no llegeix. Vendrell no és població industrial, només hi ha hagut una vaga de modistes l'any 32" (12/6/1934); "Vaga general" (6/10/1934), i el 8 del mateix més afegeix: "Els homes no estan per llegir ara, estan enraonant pels carrers"; "Passa de diftèria"

(23/9/1938); "Algunas familias se han marchado al Brasil" (19/7/1952); "Unos lectores solicitan algo sobre hockey sobre patines" (10/3/1953); "El Concejal de Cultura solicita ilustraciones para los Armats" (14/4/1953); "Cambio de esfera del reloj del campanario" (13/3/1953); "Explosión de la fábrica de alcohol" (20/9/1957); "Acto espectacular de desmonte del Ángel del campanario" (16/10/1958); "Instituto de reciente creación" (22/10/1970).

Belmonte era una treballadora incansable, més enllà dels horaris establerts. El règim horari i les festes per tancar canvien en els 46 anys, i durant molts anys la biblioteca no tancà quasi mai. En períodes de vacances continuava escrivint el dietari, i obria al fuster Vidal, a l'electricista o al pintor. "Aprofito que la biblioteca està tancada per venir a treballar" (1933). I si no hi havia llum, ho feia amb espelmes. El lligam amb la biblioteca creixia amb els anys "Terminadas mis vacaciones me reintegro a la biblioteca. Ni en estos días he dejado en absoluto de ejercer el cargo" (1941). El lligam arriba al grau màxim quan cap al final de la seva vida laboral renuncià a fer vacances; subjectivament, ens dona a entendre que la seva vida era la biblioteca: "Preguntan el plan de vacaciones [...] a mí no me interesan" (4/6/1964).

Un fet a destacar és l'organització i control que portava de les biblioteques filials, sembla que la seva va ser la més extensa de tot Catalunya. Els pobles veïns tenien biblioteca a través del mestre o la mestra. L'únic problema era la seguretat dels llibres en el transport. Pilar Belmonte era molt estricta amb els llibres que es prestaven a les biblioteques filials. Els llibres no sortien de qualsevol manera, sovint demanava instruccions a la Srta. Enrich, de la Direcció Tècnica de Tarragona, i també al Sr. Rubió, segons hem trobat a la correspondència. Aquests li indiquen les mides i les característiques de les caixes que han de contenir els llibres per al seu transport:

"39 de llarg, 25 d'ample i 21 de fondària [...] el gruix de la fusta ve a ser d'uns 8 mm. Ha d'haver-hi un pany reforçat amb 2 claus: l'una la guarda V, i l'altra el lector. A més del pany porten una corretja reforçada, clavada per un dels extrems a cada costat de la caixa, subjecta pels altres dos extrems per mitjà d'una sivella, de manera que fa les vegades de mànec ben reforçada" (carta del 5/3/1932 de la Comissaria Delegada de la Generalitat. Arxiu DCIII/C)

Totes les sol·licituds que rebia la Srta. Belmonte per ser biblioteca filial eren acceptades, i rebien una carta amb les condicions del servei i la "conveniència" de la caixa de fusta, les mides de la qual adjunta: "Exigeixo la construcció d'unes caixes per a el fàcil i segur transport, la mida i la forma de les quals els indicaria. Em resten complaguts i agraits" (7/1/1932); "L'ajuntament de la Bisbal del Penedès envia per la recadera una capsa de fusta feta segons les mides que els hi vaig indicar. Els hi retorno amb un lot de llibres, quedant-me la clau. Establint-se així el préstec" (1/5/1932).

Hi havia 17 filials: a Bellvei, Rodonyà, la Gornal, l'Arboç, Masllorenç, Calafell, Marmellar, Aiguaviva, Llorenç, Saïfores, el Pla de Manlleu, Sant Jaume, les Peces, Masllorenç, Santa Oliva, Banyeres i Riudoms. Les maletes es van desar a l'altell quan es van acabar les biblioteques filials.

Belmonte prestava atenció a les observacions de gènere, i els dietaris ens en donen moltes dades. Alguna alumna en pràctiques destacà l'elevat nombre de dones lectores, i ella expressà la satisfacció de descobrir que nou de les noies que anaven a llegir, només en diumenge, eren minyones i que passaven el seu temps lliure allí (9/10/1932). Aquesta era la importància de les biblioteques populars, l'accés a la cultura d'homes i dones de tots els estaments socials. Tenim dades diàries, mensuals i anuals dels homes, les dones i els

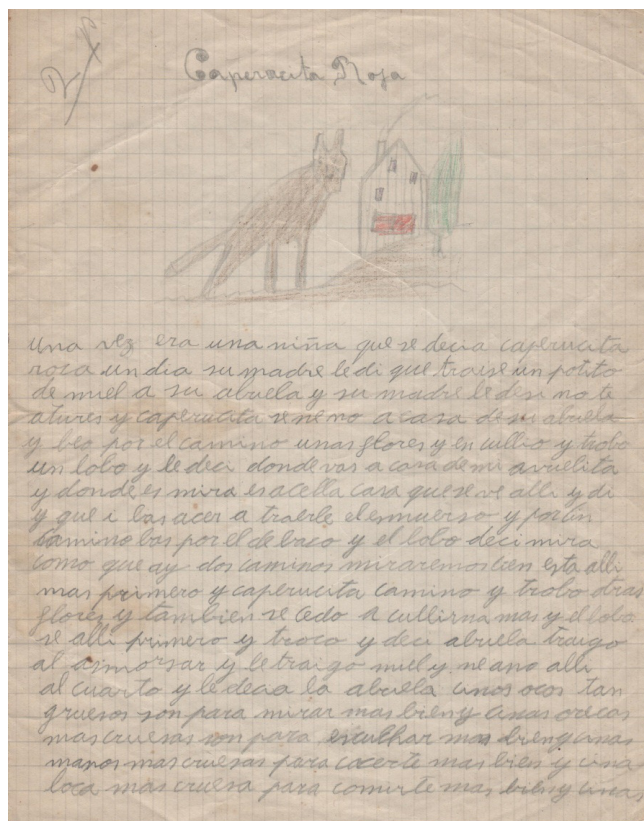
nens que van a la biblioteca. També tenim les dades d'homes i dones que van a les conferències i cursets. Feia anotacions i observacions com ara: "11 noies i 2 nois" (3/8/1935), "hi ha moltes nenes que demanen llibres, com si predominés l'element femení" (28/10/1935), "És estrany que el préstec d'homes és més alt que el de les dones" (10/8/1936).

En un afany per fomentar la lectura en els més petits, treballava amb els i les mestres fent lectura infantil a la biblioteca, dotada de sala infantil. Als anys quaranta, i durant molt de temps, feu "L'hora del conte" cada dijous, en què explicava contes als nens i nenes, després les criatures en feien un dibuix i, d'entre tots, en triava un de guanyador, amb lliurament de premi inclòs: dos llapis de colors o una goma d'esborrar. Em va emocionar trobar un dels dibuixos guanyadors i parlar amb el seu autor, el Josep M. Sellarés; ell va triar una goma d'esborrar.

També organitza el Dia del Llibre i en regala alguns als petits lectors; un d'ells fou el mateix Josep M. Sellarés. Una edició d'aquesta festa li va resultar problemàtica en tenir una concurrència de 200 infants i només 103 llibres per regalar; hi ha moltes reflexions als dietaris per trobar una solució al problema, i quan creia que l'havia resolt, es presentaren a la Biblioteca algunes mares enfadades perquè els seus fills/es no havien rebut cap llibre. Tenia alumnes de batxillerat que passaven moltes hores a la biblioteca, i alguns es preparaven el batxillerat només amb els llibres d'allí. Els dietaris estan plens de reflexions sobre lectura infantil i teoria pedagògica, quan, per exemple, diferencia *educació* i *aprenentatge*: "La Biblioteca té una tasca no sols instructiva sinó també educativa que manté sempre viu en els lectors l'interès per aprendre" (14/12/1937).

Li demanaven tot tipus de llibres i consultes: des d'un llibre que provés l'existència de Déu, fins que a una

senyora que se li havia mort el matxo i no sabia què fer (31/10/1934). Problemes com: "quants quilos són una quartera de blat?" (26/2/1944); també si els ous de les tortugues són comestibles; com redreçar l'espatlladura (10/1935); com anar de viatge a Sant Magí de la Brufaganya (15/8/1934); com posar-se el vel de dol (28/1/1935); com aprendre a escriure a màquina (1/7/1935); els figurins són molt sol·licitats tot l'any i, com ella diu, "després aniran vestides totes igual" (17/8/1933). I la trobaven al carrer o al tren i també li feien encàrrecs i escrivia comentaris com "han quedat complaguts" o "és un plaer" (3/10/1941).

Dibuix de Josep M. Sellarés.

El tipus de llibres que circulen per la biblioteca són d'una gran diversitat temàtica. Una mostra la tenim amb els títols següents: *Lecciones de patología digestiva*, *Plutarco*, *Esperitismo moderno*, *Beethoven's trios*, *Discursos de Castelar*, *Ajedrez...* La quantitat de revistes als anys vint i trenta és extraordinària. En català, castellà, francès, anglès: *Vogue*, *Lecturas*, *D'Ací i d'Allà*, *Le Jardin des Modes*, *Revista Fotográfica*, *La*

Stampa, *El Cultivador Moderno...* i l'alemanya *Der Adler*. Llibres i revistes a l'abast de tothom.

Als dietaris hi ha moltíssimes anècdotes i descobriments, com la màquina de desinfectar llibres, que l'encarregà a Valls i la feu servir sovint, sobretot quan hi havia passa de mal als ulls (potser conjuntivitis) o de grip. Un dia l'anaren a buscar a casa seva (en vacances) perquè arribà un carregament de llet condensada i les instruccions estaven en anglès. O quan els posaren el telèfon i al cap de dos dies els hi retiraren perquè era un error (li havien adjudicat el número 179). El cas d'un nen que demanava veure un llibre del cos humà i ho havia de fer "sota la vigilància de la portera" (20/9/1934); o el d'un fuster que va demanar el llibre *Gute Möbel* i, després de construir alguns mobles, la convidava a veure'ls (30/1/1936); o el d'un lector que, no tenint fills, li demanà un llibre de puericultura i ella creia que hi havia hagut un malentès i li demanà un aclariment, al qual respongué el lector que volia llegir sobre les abelles i, per tant, es tractava no de *puericultura* sinó d'*apicultura* (12/2/1936); o el d'un nen que demanà un llibre per a la seva àvia, però que fos de veritat (21/3/1936), etcètera.

Una de les coses més sorprenents és el registre de les visites. Li arribaven: 100 excursionistes d'Aiguaviva (24/6/1932), 16 estiuejants i Miss Espanya 1931, la senyoreta Teresa Daniels (26/9/1932), 410 romers que anaven a Montserrat (27/10/1933), 150 nens amb els mossens (22/6/1950), 30 seminaristes (13/7/1951)... En un àmbit més particular, Belmonte també rebé la visita d'il·lustres personalitats de la noblesa i del món de la cultura: un comte (6/10/1946) i una comtessa (els comtes de Rius), perquè la filla, Montserrat de Querol, va fer d'auxiliar a la Biblioteca (1/10/1947); també el marquès de Grigni (22/10/1947), el Sr. Jordi Rubió, "el meu mestre" (24/3/1936), Eugeni d'Ors i Gustavo Gili (12/8/1941), Guillem Díaz-Plaja (1937), el Dr. Fritz Pappenheim, professor de la Universitat de Colònia

(1937), Ventura Gassol i Pau Casals (10/6/1934), Prudenci Bertrana (17/3/1932), Palmira Jaquetti (17/11/1945), un bibliotecari francès, Henry Lematre (27/5/1935), o els ministres d'Hisenda i d'Agricultura, senyors Carné i Domingo (10/2/1932), entre molts d'altres. També hi venien de tornada molts adults, ja professionals, que havien estat nens quan anaven a la biblioteca. Belmonte n'estava molt orgullosa.

Al llarg dels anys hi va haver moltes conferències organitzades a la biblioteca, per dir-ne alguna: el Dr. Olivé per parlar de medicina i higiene (1934), que va llogar 100 cadires; Joan Alavedra (1936), que va convocar 298 persones (entre elles Pau Casals, de qui Pilar Belmonte fa constar que va arribar tard...); o Miquel Masriera, que el 1937 va parlar de la fotografia actual amb una projecció inclosa, i va tenir 252 concurrents.

A la biblioteca s'hi van portar a terme exposicions, algunes de molt de renom, com la del Círculo Filatélico (1951), que feren Belmonte membre d'honor i als quals ella va dir que "acepto complacida" (19/6/1951).

També s'hi fan cursos, alguns d'esperanto amb la professora Maria Julivert. Amb motiu dels XV Jocs Florals Internacionals i del XVI Congrés Català d'Esperanto, amb seu al Vendrell, el juny del 1933 es convidà la prestigiosa professora estoniana Elinjo Pähn, de qui la mateixa Pilar Belmonte va rebre el curs. També s'organitzaren molts cursos de religió, com el "Curso Superior de Religión" (7/10/1951).

La biblioteca va ser, així mateix, l'indret de confluència de moltes entitats que hi van celebrar reunions. Cas de l'Associació d'Avicultors del Penedès, que s'hi va reunir en moltes ocasions; a la biblioteca es va fixar la raça Penedès d'aviram: "Avui diumenge a les 10 del matí, l'Associació d'Avicultors del Penedès, ha celebrat una reunió en nombre d'uns quinze, a la sala petita de la Biblioteca, tractant de posar patró a la raça Penedès"

(27/11/1932). Direcció Tècnica manifesta que “és interessant que les entitats vagin fent la seva vida cada cop més lligades amb la Biblioteca” (26/11/1932).

No hi ha evidències de religiositat fins als anys quaranta, quan s'organitzen exercicis espirituals per a bibliotequeres. Belmonte participà activament dels cursos superiors de religió que es fan a la biblioteca en presentar una dissertació sobre el tema “Història eclesiàstica”: “Fin del paganismo y expansión del cristianismo en la Edad Media” (7/10/1951). Els seus coneixements anaven més enllà de la simple actitud beata.

Belmonte mai no denotà ambicions professionals. Quan el 1951 la proposaren per ser cap de la Secció de Cultura de la Diputació, se n'excusà. Estava molt bé a la Biblioteca, on ja hi portava 25 anys.

La Pilar Belmonte més humana també es dona a conèixer en els dietaris, en una expressió de sentiments i emocions que fa constar en situacions com les següents: quan veu els nens gaudir de la lectura; en la inauguració d'altres biblioteques; quan les làmpades estrenen pantalles; quan li fan consultes i es pot sentir útil; quan fan una mona de Pasqua amb l'edifici de la biblioteca de xocolata; en anar a exposicions de pintures i els dibuixos surten de la biblioteca; en l'acte humanitari d'un oficial de la presó que inscriu un pres al préstec; amb motiu, després de la guerra, del regal d'un nen de peixos de colors; o per l'èxit dels seus lectors i exlectors, que no considera un èxit personal sinó de la biblioteca. Es posava contenta, i així ho expressava, quan lloaven les obres que hi havia a la biblioteca o quan li regalaven flors. Ocasions molt especials foren quan rebé la màquina d'escriure Underwood, quan l'entrevistaren en una emissora de ràdio o quan la biblioteca celebrà el 50è aniversari.

No tot foren alegries, també hi hagué moments d'amargura i tristor, o només de simple contrarietat: l'as-

signació no arribava per pagar les factures; a l'hora de tancar plovia i els usuaris no portaven paraigües; el setmanari *Baix Penedès* no publicava les notes de la biblioteca puntualment; les flors no creixien al jardí...

Expressa tristesa per la mort de personatges importants com el president Macià. Consignava al dietari, amb tristesa, la pèrdua de persones conegudes, tant de l'àmbit laboral com usuaris o convilatans: “Ha mort de tifus un dels millors lectors infantils, el nen Josep Vives Jané [...] estudiant de 3r curs de batxillerat, era un noi que per la seva bondat natural i d'aplicació, prometia. És amb dolor que consigno aquí la seva mort, i com he expressat també avui els meus sentiments a la seva atribolada família” (7/11/1938).

No cal dir la tristesa que sentia durant la guerra, amb totes les mancances, el fred i la gana. Una tristor que es convertia en comprensió i solidaritat quan alguna companya es trobava en una situació delicada. Com el cas de la portera, que l'any 39 no cobrava i la Pilar Belmonte li pagava el sou de la seva butxaca perquè pogués viure.

Les seves qualitats s'evidencien. La seva actitud de servir es repeteix en els dietaris: “espero ordres”, “estic al servei”, “obedeciendo un indicativo” (21/2/1930). La discreció era una altra qualitat: “Un lector m'ha demanat el Butlletí Oficial per una plaça vacant [...] no puc detallar per no faltar al secret professional que m'he compromès a guardar” (23/11/1935). També la lleialtat amb el càrrec que ocupava, malgrat les situacions difícils en què s'arribà a trobar, sobretot durant la guerra. Belmonte no abandonà mai el seu lloc, tot i que feia un fred extrem i no es podia comprar llenya, hi havia escassetat de paper, no arribaven llibres, no tenien figurins nous, ni llibres nous per als nens, bombardejaven... Però ella respectà sempre l'horari: “El recader no té els llibres perquè no hi ha gasolina” (16/2/1938); “Hi ha demanda de figurins [...] s'hauran de conformar

amb els del 36" (22/3/1937); "S'hauria d'encendre l'estufa, no hi ha llenya i al preu que va no es pot pagar" (30/11/1937); "A quarts de vuit del vespre s'han apagat els llums a tot arreu, segons sembla per alguna alarma de les que són tan freqüents en les actuals circumstàncies; a l'hora de tancar encara no s'havien encès" (7/6/1937). També salvà documents i llibres: "Disposo la documentació de la biblioteca en cas de perill poder treure-la" (6/4/1938).

Hi ha descripcions i reflexions sobre la guerra que commouen: "Fa dos o tres dies que no es pot estar a la Biblioteca de tant fred. No hem pogut aconseguir que vinguin a posar vidres. Treballo en l'inventari" (26/12/1938); "Alarma. Tanquem una estona" (11/1/1939); "La intranquil·litat va en augment, les canonades se senten més fortes" (13/1/1939); "Segueix la situació d'ahir, però més accentuada, les alarmes successives no han deixat dormir en tota la nit i perduren durant tot el dematí; naturalment, donada la situació de la Biblioteca en un lloc tant de perill junt a l'Estació i al costat de la carretera no hem pogut obrir. Amb tot no s'ha perdut res, perquè tothom està esmaperdut. A la tarda ja no es tocava la senyal d'alarma per ésser contínua. No obstant, hem vingut i com a mesura de prevenció, hem empaquetat i tret, per tenir-ho a mà [...] els llibres Diari i Registre i altres documents, la màquina d'escriure i quelcom més, com fotografies de la col·lecció local i per l'estil. Amb tot això hem passat la tarda a la Biblioteca amb el pànic conseqüent" (14/1/39); "S'han sentit fortament avions, metrallaments i antiaeris" (14/1/1939); "l'aspecte [de la vila] és el mateix amb la tensió nerviosa arribada al màxim [...] crida disposant l'evacuació de la població civil" (16/1/1939).

Potser ens ha quedat un record força erroni, d'una Pilar Belmonte molt seriosa, distant, potser malhumorada (que sí que és cert que amb el pes dels anys s'hi va anar tornant un xic). Necessitava una mica de compan-

ya i d'atencions. I de cures. Perquè hi hauríem d'afegir la pèrdua de la visió d'un ull i la molt poca visió que li quedava de l'altre; l'edat no perdonava, i cap al final de la seva etapa laboral treballava amb lupa i la seva cal·ligrafia, tan extraordinària, se'n ressentí. Aquesta darrera visió de la "bibliotecària" és esbiaixada i no ha d'esborrar la seva trajectòria impecable, professional, pulcra, responsable i completament dedicada a fomentar la lectura i la il·lusió. Se li havia confiat el llegat cultural més important que pot compartir una comunitat: la biblioteca.

Carnet de funcionària provincial de Pilar Belmonte. Arxiu General de la Diputació de Tarragona.

Maria Balañà Batalla (1904-1992)

Maria Balañà Batalla, asseguda a l'escriptori del despatx. Arxiu familiar de Marisa Ferreres Balañà.

Però la biblioteca funcionava també gràcies a la tasca continuada d'altres bibliotecàries coetànies de la Srta. Belmonte, com van ser Maria Balañà Batalla, Elvira

Guardiola Soler, Ana M. Gay Pons i Presentació Colomé Aguilar. La tradició oral, en aquest cas facilitada per les filles, ens permet la reconstrucció de les seves biografies.

Maria Balañà Batalla va néixer a Alió (Tarragona) el 10 d'octubre de 1904. Va ser interna a les Teresianes i al Sagrat Cor de Tarragona, i el 24 de maig de 1924 acabà els estudis de mestra. Uns mesos després va ingressar a l'Escuela Superior para la Mujer, a Barcelona, per tal de formar-se com a bibliotecària, i acabà els estudis el 1927.

Va fer les pràctiques a la Biblioteca Popular de Sallent i, tot seguit, aprovà oposicions a la Diputació de Tarragona, el 12 de juliol de 1927. Guanyada la plaça, va ser destinada com a bibliotecària auxiliar a la Biblioteca Popular del Vendrell, amb la Srta. Belmonte. Va restar al Vendrell fins a l'octubre del 1929. El maig del 29 havia sol·licitat de col·laborar al castell d'Escornalbou amb Eduard Toda.

El dia 1 d'octubre de 1929 va ser nomenada directora de la Biblioteca Popular d'Ulldecona, centre en el qual va treballar fins al 30 de desembre de 1936, any que va ser destinada com a directora a Tortosa. El trasllat va ser per motius personals, tràgics i molt lamentables, ja que el 21 d'agost havien assassinat el seu promès en una cuneta als afores d'Ulldecona.

Durant la Guerra Civil va intentar que la biblioteca funcionés amb tota normalitat, malgrat els bombardejos del 37. Aquell any de 1937 hi va haver uns aiguats que van arribar a més d'un metre d'altura. El 38 va ser impossible mantenir el servei de biblioteca a Tortosa. Un acte molt destacable és el que va passar amb una preciosa creu de terme a Ulldecona. El 1936 un grup de descontrolats van voler destruir-la i la van tirar a terra per trencar-la, i la Srta. Balañà es va carregar de valor i els va fer recollir els trossos i portar-los a la

biblioteca, on van quedar en custòdia fins al 1964. L'any següent la van restaurar i van fer la Srta. Balañà padrina de l'acte. Atesa la vistositat i importància, es va fer una còpia de la creu al Poble Espanyol.

Balañà va treballar a la Biblioteca Popular de Tortosa fins l'any 51, quan va ser nomenada cap del Servei de Biblioteques de la Província de Tarragona, càrrec que, recordem, se li havia proposat abans a la Srta. Belmonte, que no el va acceptar. En ostentació del nou càrrec, va assistir amb la seva filla a la reunió internacional de bibliotecàries a Bèlgica.

Cal destacar, així mateix, que va ser la presidenta del Col·legi de Funcionaris de l'Administració Local, i que va ser la primera dona en tot l'Estat a exercir aquest càrrec. Corria l'any 1969 i el va detenir fins que es va jubilar.

El 1962 va interposar un contenciós administratiu contra la Diputació de Tarragona perquè reclamava que es reconegués la titulació de bibliotecària com a estudis superiors. El va guanyar. La seva filla la defineix com una dona compromesa amb la professió.

La Srta. Belmonte deixà constància de les moltes visites que va fer a la Biblioteca del Vendrell: "En el tren de la 1 del mediodía, ha llegado a ésta, la directora del Servicio de Bibliotecas Doña María Balañá con su hija M. Luisa en visita de Inspección" (19/7/1956).

Va estar en actiu fins al 1974. 47 anys, 2 mesos i 20 dies. Va morir el 1992.

Elvira Guardiola Soler (1908-2001)

Elvira o Elvireta Guardiola, com la recorden lectors de la biblioteca amb solera, va néixer al Vendrell el 17 de març de 1908. Era filla de Ramon i d'Elvira, tenia un germà i vivien al carrer de Mar, 55.

Elvira Guardiola Soler. Arxiu Familiar d'Emília Pazos Guardiola.

Va anar a escola al Vendrell i es va preparar el batxillerat per examinar-se a Tarragona. Va començar a estudiar Filosofia i Lletres, però va canviar l'orientació i el 1926 va fer la sol·licitud per ingressar a l'Escuela Superior para la Mujer. Segons consta a l'expedient acadèmic, li van convalidar algunes assignatures; pel que fa a les llengües estava matriculada a català, castellà, anglès, francès i italià. Hi havia hagut canvis en el pla d'estudis respecte al que va fer Pilar Belmonte, que havia acabat els estudis el 1924. Segons explica Montserrat Comas, l'Escola de Bibliotecàries va oferir la "possibilitat excepcional d'acceptar matrícules d'alumnes lliures [i] només és preveia si hi havia un informe favorable del Consell de Pedagogia". Sembla que Elvira Guardiola va ser la primera alumna a acollir-s'hi.

El seu historial acadèmic és impecable per les bones notes. Va acabar l'any 1929 i la van destinar a Valls com a bibliotecària auxiliar; i d'allí va anar al Vendrell com a bibliotecària auxiliar amb Pilar Belmonte. Van treballar juntes durant quinze anys (1929-1944), alguns d'ells força complicats, com van ser els de la guerra.

Va escriure a l'anuari de les biblioteques del 1929 sobre el tema de "La historia y geografía en la Biblioteca Popular de Vendrell". Consta al dietari del dia 1 d'agost de 1936 el següent: "La Srta. Guardiola no ha començat les vacances que tenia sol·licitades per no interessar-li en les circumstàncies actuals, com a mi tampoc", una actitud de molta responsabilitat davant la situació i l'espai que custodiaven entre totes dues. Les activitats que feu la Srta. Guardiola durant aquests anys consten al dietari: classificar, ordenar, anar a Tarragona, fer guies de lectura... També hi consta la disponibilitat d'acudir d'un dia per l'altre, si calia, a substituir alguna companya.

També hi consta que "ha estado aquí la Sra. Guardiola de Pazos, auxiliar de esta biblioteca en uso de licencia por el motivo de haber contraído matrimonio, manifestándome que se reintegrará al cargo la próxima semana" (7/12/1943). La senyora Guardiola demanà una excedència d'un mes el gener del 44. El mes de maig demanà una llicència d'un any i li fou concedida. El 24 de juny de 1944 li comunicaven a la Srta. Belmonte que la Sra. Guardiola anava a Barcelona. Es casava i demanà nova excedència. S'instal·là a Barcelona i treballà a la Biblioteca Central, cosa per a la qual li calia el permís del seu marit, el qual el va signar sense problema. Va tenir tres fills i va saber compaginar la vida familiar i la vida laboral: treballava a la biblioteca de tardes, i en dissabtes alterns. Es va jubilar com a bibliotecària el 1978.

Va seguir mantenint una bona relació amb la Srta. Belmonte, com evidencien les visites que li feu, acom-

panyada dels fills, al llarg dels anys, a la Biblioteca del Vendrell, a casa seva i, ja al final, poc abans de morir, a la policlínica on estava ingressada: "Visita de la Sra. Guardiola con su hija Emilia" (3/8/1963).

Segons la seva filla, la biblioteca era la seva passió i tenia una gran vocació. De vegades esdevenia l'indret on podia evadir-se de les preocupacions de la vida quotidiana. Assistia, amb moltes ganes, a la reunió anual de bibliotecàries, on podia trobar-se i canviar impressions amb les companyes.

En l'àmbit personal, era discreta, senzilla de gustos, patidora, no gaire xerraire i molt dedicada a la família. Contagiava l'amor a la lectura.

Va morir a Barcelona el 6 de febrer de 2001.

Anna Maria Gay Pons (1908-2004)

Anna M. Gay Pons. Arxiu de la família.

Va néixer al Vendrell el 21 de març de 1908. El seu pare era Josep Gay Rigual, comerciant de vins, i la seva mare era Dolors Pons. Tenia tres germans, Fernando, Josep i Francisco, i ella era la gran.

El pare pensava que només als nois els calia estudiar, per a ella tenia altres plans. La gran sorpresa va ser quan va manifestar el desig de cursar el batxillerat. L'Anna havia anat a ca Doña Anita, i sabem que Doña Anita fomentava la formació de les noies. Quan va acabar el batxillerat tenia molt clar que volia ser bibliotecària, i al pare no li va agradar gens. Després de molta insistència hi va accedir, amb la condició que, primer, havia de fer magisteri. I així ho va fer, encara que no va exercir mai de mestra perquè no li agradava gens i durant tota la seva vida laboral va desenvolupar la feina de bibliotecària, fins que es va jubilar.

Així, va ingressar a l'Escola de Bibliotecàries a Barcelona i, l'any 1931, va fer la revàlida. Va estar a Tarragona, poc temps, i després fou destinada a Tortosa, on detenia la direcció de la biblioteca i on vivia en una pensió, cosa poc habitual entre les noies dels anys trenta. Durant la guerra es va casar amb Jaime Sabater i van anar a viure a Barcelona. Allí continuà treballant a la Biblioteca de l'Escola Superior d'Agricultura (Escuela de Peritos Agrícolas y de Especialidades Agropecuarias), on romangué en actiu durant quaranta anys, fins a la seva jubilació.

Va mantenir la relació amb la Biblioteca del Vendrell i amb la senyoreta Belmonte, segons consta en els dietaris, on queden registrades moltes visites: "Ha assistit a l'acte la bibliotecària de Tortosa la Srta. Ana Gay que essent festa a les biblioteques es troba a casa seva a la vila" (23/4/1936); "Visita de Ana Maria Gay, bibliotecària de la Escuela de Agricultura" (31/8/1950).

El 19 de juny de 1989 li van concedir la Medalla de l'Agricultura Catalana, en agraïment a haver evitat la

destrucció d'una sèrie de llibres incunables durant la Guerra Civil. La hi va concedir Josep Miró i Ardèvol i la hi va imposar el president de la Generalitat, Jordi Pujol i Soley.

Anna Gay va ser, cronològicament, la segona bibliotecària de la vila del Vendrell. Va morir el 4 de març de 2004, amb 96 anys.

Presentació Colomé Aguilar (1907-1985)

Retrat de Presentació Colomé Aguilar. Arxiu familiar de Presentació Miserachs Colomé.

Va néixer a Reus el 10 de setembre de 1907, tot i que deia que de Reus només en tenia les aigües del baptisme perquè, ja de ben petita, va anar a Tarragona. La família vivia al carrer Pons d'Icart, 19.

Va anar a l'escola del Sagrat Cor, on va demostrar caràcter amb una situació anecdòtica el 1912, quan tenia cinc anys: una nena havia de recitar una poesia en la visita de l'arquebisbe i li van encomanar a ella, però quan l'organització de l'acte va comprovar que es tractava d'una nena del sector "pobre", li van dir que no calia; la menuda, emperò, ja se la sabia i quan va veure

entrar el prelat s'hi atansà d'una carrera i la hi va recitar davant seu.

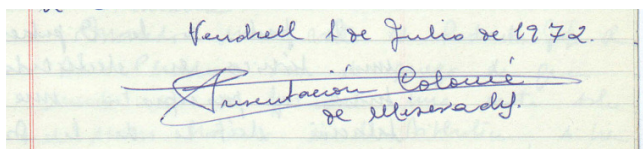
Era una nena llesta i estudiosa. Els pares sempre la van animar a estudiar. Després del batxillerat, superat amb notes molt altes, Presentació Colomé va estudiar Magisteri, i després Filosofia i Lletres a Saragossa, ja que allí es podia allotjar a casa d'una família coneguda. Va exercir de professora a l'Institut de Tortosa. Del 1931 al 1933 fou auxiliar a la Biblioteca de Tortosa. Allí, el bon tracte que dispensava feia que alguns usuaris li deixessin notes als llibres: "venim per vostè, no per llegir". El 1935 es va casar i el seu marit no li donà suport per exercir; el pare estava preocupat perquè creia que li havia donat estudis per no res. Tot i l'oposició del marit, va prendre una gran decisió: presentar-se a les oposicions de bibliotecària. Ja tenia tres fills i estudiava a les nits amb una espelma perquè hi havia restriccions elèctriques.

Va arribar al Vendrell el 1952 i va col·laborar en totes les tasques de la biblioteca. Molta gent la recorda perquè va aportar un aire de modernitat i permissivitat en la tria de lectures. Al principi vivia durant tota la setmana al Vendrell, al carrer Crèdit, però més endavant, el 1961, anava i venia de Tarragona.

La seva filla explica que sentia molt la seva professió, que es tractava d'una dona avançada al seu temps i que era molt valenta. Ella l'havia acompanyat molt a la biblioteca, i a casa convivia amb molts llibres. Tenia ànima i era molt bona persona. Era una rata de biblioteca i donava bones recomanacions de llibres. Contestava els concursos de la ràdio.

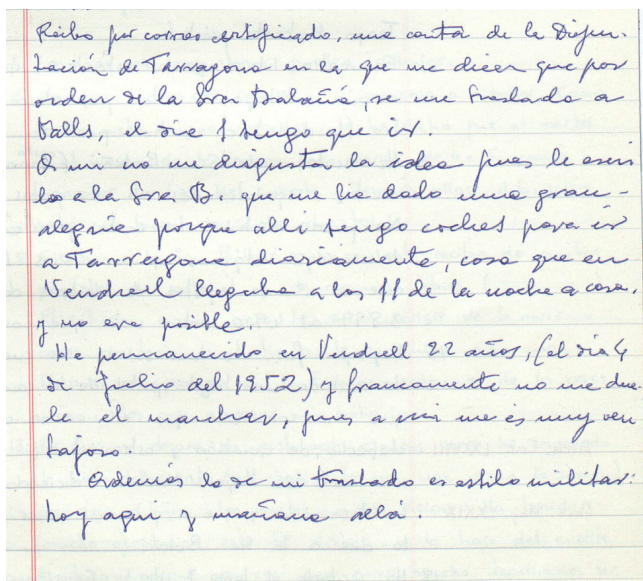
La Srta. Belmonte deixà alguna constància de la vida quotidiana de la Sra. Colomé: "La Sra. Colomé pide una licencia. Nos comunica que es abuela" (6/2/1962); "El marido de la Sra. Colomé, el Sr. Miserachs, a tomar unas fotografías de las pantallas nuevas de la biblioteca" (14/3/1968).

Quan Pilar Belmonte es va jubilar, Presentació Colomé es va quedar al càrrec de la Biblioteca Popular del Vendrell durant deu mesos, ella sola. L'1 de juliol de 1972 recuperava el seu lloc d'auxiliar, que manifestava que li agradava més, i venia una altra bibliotecària.

Fragment d'un dels dietaris.

El dia 1 de febrer de 1974 es feia càrrec de la biblioteca, una altra vegada, pel canvi de direcció, i ho feu fins al dia 1 de juny, en què rebia el trasllat a Valls. S'acomiadà al dietari:

Va treballar com a bibliotecària fins que es va jubilar. La mort del seu fill la va marcar profundament. Ella va morir el 12 d'agost de 1985.

Sortida a Poblet d'algunes bibliotecàries. Vers el 1930. D'esquerra a dreta, les senyorettes Pi, Ibars, Otero, Belmonte i Melià. A la fila del darrere, a la dreta, la Srta. Balañà. Arxiu familiar de Marisa Ferreres Balañà.

Les bibliotecàries senyorettes Ibars, Belmonte i Balañà. 1928. Arxiu familiar de Marisa Ferreres Balañà.

La Tarragona de finals de 1920

El 1920 l'Ajuntament de Tarragona va elaborar una estadística de població i d'habitatges. La ciutat tenia censats 2.209 edificis, dels quals només 1.807 restaven habitats, 571 eren de planta baixa, 442 de dos pisos i 1.196 de tres o més. Quant a la població, es computaven fins a 6.282 caps de família, que si es multiplicaven per cinc (mitjana ideal del nombre de membres de cada família), feia suposar una població total sobre els 31.410 habitants.

Diari de Tarragona (14-12-1920) 2.

Mots finals

El que tenen en comú aquestes dones de començament del segle xx és la vocació, la dedicació i la decisió d'exercir la feina que van triar.

Van fomentar la lectura i van fomentar la il·lusió entre molts vendrellencs i vendrellenques, grans i petits, als quals van apropar tot un món de coneixement, d'imaginació i de distracció. No podem sentir sinó agraïment a la tasca desenvolupada per totes elles.

Com apareix escrit al dietari, "uns nens que llegeixen ens auguren un futur millor". Aquest llegat estava en mans d'aquestes dones que homenatgem amb aquest treball, un treball de recerca que les treu de l'oblit i les dona a conèixer. La història de la vila del Vendrell s'escriu, també, en femení._

Gisela Alcón Vidal

Professora i investigadora
giselaalcon@hotmail.com

FONTS I BIBLIOGRAFIA

Hem treballat, bàsicament, amb els dotze dietaris manuscrits per les bibliotecàries, però hem complementat la investigació amb la consulta de les fonts que segueixen:

Arxius

Arxiu de la Biblioteca Terra Baixa. El Vendrell (ABTB)
Arxiu de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació. Universitat de Barcelona (AFBD.UB)
Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP)
Arxiu General de la Diputació de Tarragona (AGDT)

Bibliografia

Anuario 1929
Anuario de las Bibliotecas Populares 1929. Barcelona.

Dirección Técnica de las Bibliotecas. Palacio de la Diputación, 1929.

COMAS [2008]

COMAS GÜELL, Montserrat. *Biblioteques en temps de guerra. El front cultural de la rera guarda. El Penedès (1936-1939)*. [Calafell]: Llibres de Matrícula, 2008 (Cartipàs; 19).

ESTIVILL [2006]

ESTIVILL RIUS, Assumpció. "Una mirada retrospectiva: de l'Escola Superior de Bibliotecàries a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació (1915-2005)". *BID. Textos universitaris de biblioteconomia i documentació* [en línia], juny 2006, núm. 16. Disponible a: www.bid.ub.edu.

MAÑÀ [2001]

MAÑÀ TARRÉ, Teresa. *Les Biblioteques Populares a Catalunya a través dels seus anuaris (1922-1936)*. Barcelona: Universitat. Facultat de Biblioteconomia i Documentació / Diputació. Servei de Biblioteques, 2001 (Quaderns de Treball; 16).

SABANÈS-SANTACANA [2007]

SABANÈS, Anna - Àngels SANTACANA. *L'abans del Vendrell. Recull gràfic 1863-1965*. El Papiol: Efadós, 2007 (Baix Penedès).

Hemeroteca

Baix Penedès (1920-1974)
Blanco y Negro (1917)
Diario de Tarragona (1920-1974)
El Matí (1932)
La Vanguardia (1920-1974)

Fonts orals

M. Lluïsa Ferreres Balañà (filla de Maria Balañà Batalla)
Presentació Miserachs Colomé (filla de Presentació Colomé Aguilar)

Emília Pazos Guardiola (filla d'Elvira Guardiola)
Jaume Pell Soldevila (usuari de la Biblioteca Popular)
Montserrat Piñol (bibliotecària de la Biblioteca Popular del Vendrell)

M. Loli Sabater Gay (filla d'Anna M. Gay Pons)
Josep M. Sellarès (usuari de la Biblioteca Popular)
M. Antònia Vidal Poch (usuària de la Biblioteca Popular)

Una biblioteca per a les fèmines (1921)

Diumenge 10 d'abril de 1921, obria al públic de la ciutat de Tarragona una biblioteca, privada, molt singular, la Biblioteca Popular de la Mujer. Instal·lat al segon pis del número 13 del carrer de Sant Agustí, el nou equipament havia estat promogut per obra i gràcia d'Acció Catòlica per a la Dona, que n'encomanà la gestió a la Congregació Mariana del Magisteri de Tarragona.

Amb aquestes credencials, no resulta difícil deduir l'objectiu apostol·lar que, amb tota la intencionalidad, marcava el projecte. El progrés social assegurava cada vegada més places d'ensenyament superior i com la polsegrera de ventades que s'escolen per les finestres, l'esperit crític ho envaïa i enraria tot, *"hoy reina la petulante costumbre de discutirlo todo, aún las verdades más venerandas que la autoridad infalible en que descansa su certeza ha colocado fuera del alcance de toda discusión"*. S'havia de combatre aquest mal costum de soca-rel, i l'Església era conscient de l'ineestimable paper que la Dona jugava en l'educació dels fills, i no menys, en modelar-ne el caràcter i les creences. Per això, no n'hi havia prou que les dones desenvolupessin l'intel·lecte, alhora també havien de cultivar la virtut (cristiana, és clar), *"La mujer alcanza su perfección, cuando a una ilustración sólida, ornamento de la inteligencia, une una virtud acrisolada, ornamento de su corazón"*. O sigui que les dones havien de ser intel·ligents, per posar aquesta intel·ligència al servei de la virtut, en defensa de la doctrina Catòlica Apostòlica Romana.

Efectivament, la crònica de la inauguració del nou centre de lectura, no s'està d'admetre que el fons bibliogràfic havia estat curosament seleccionat. *"Los libros que en sus estantes figuren han de reunir todas las condiciones para que los hagan aptos para realizar ese doble objetivo"* (desenvolupar l'intel·lecte i cultivar la virtut). Tampoc s'estava d'explicar, sense embuts, què s'esperava de les costelles d'Adam: *"la mujer se verá, frecuentemente, en el caso de defender aun las verdades que instituyen el tesoro de la religión, que ella tanto ama, contra las insidias de un marido que no cree y aun contra los atrevimientos de unos hijos, que en las aulas universitarias han aprendido a insolentarse..."*. Avui, amb fites com l'invent de la rentadora i el descobriment de la píndola, les dones s'han tret de sobre bona part de l'estigma domèstic i s'han emancipat sexualment. Són les capdavanteres d'una atmòsfera crítica, cada vegada més reivindicativa, que faria esperar els seglars de fa cent anys. Els mateixos que les volien reclutar amb la pastanaga d'una biblioteca popular.

Diari de Tarragona (15-04-1921) 1.

El quadre dels refugis antiaeris de Tarragona (1937)

En les pàgines d'aquesta revista electrònica ja hem tingut ocasió de parlar, d'una banda, del fons de Defensa Passiva (*Bolduc*, 8, 8-12), i d'una altra, del fons de Plànols d'Arquitectura (*Bolduc*, 19, 26-31). El quadre que presentem avui té una mica dels dos fons, atès que, tot i pertànyer a la col·lecció de Plànols d'Arquitectura, conté dades en matèria de Defensa Passiva.

Recordem que aquest fons de caire estratègic i militar fou generat per una Junta Provincial (JPDP) del mateix nom, creada per a la protecció de la població civil d'atacs massius, amb un especial èmfasi envers els bombardeigs aeris. Per aconseguir els seus objectius, entre altres mesures preventives i d'instrucció de cauteles, la JPDP coordinava les xarxes locals de refugis, on les persones estaven segures en cas de bombardeig. Aquests indrets de salvaguarda havien de reunir un seguit de condicions estructurals i de localització, que els capacitessin per resistir les explosions i fossin de ràpid accés. Així, s'habilitaren garatges i magatzems soterranis i, alhora, es construïren nous espais amb ciment armat i/o s'aprofitaren i adequaren clavegue-

res, mines, voltes monumentals i altres llocs sota terra. Tot per assolir la protecció d'un aforament que cobrés el nombre estimat de població. A cada localitat es formà una junta local de defensa passiva, integrada per les principals autoritats civils i governatives (alcalde, regidors, metge, arquitecte municipal), que actuaven, cadascuna, en l'àmbit de la seva població.

La corresponent a la ciutat de Tarragona assumí la comesa de salvaguardar les més de 31.000 persones que tenia de població la ciutat, raó per la qual requeria molts metres quadrats de refugis. I també un control sobre aquests espais, per adequar-ne els accessos i localitzar-los fàcilment dins de la topografia urbana.

Es feien necessaris, doncs, un plànol de la ciutat que assenyalés la ubicació de cada refugi i, així mateix, un quadre que recollís les principals característiques de cada un, o sigui: carrer, estat, capacitat, accessos, aforament... D'aquest quadre en tenim una còpia a l'Arxiu General de la Diputació [[Fons Plànols d'Arquitectura, caps 67](#)].

La forja, indústria tarragonina

A mitjan desembre de 1921, la Diputació concedia una subvenció de 250 pta. per a l'organització d'una exposició de forjats artístics. El parer dels diputats era que *"los trabajos que se vienen realizando por los obreros de esta provincia en el arte de forja y aplicaciones del hierro tienen verdadera importancia, por ser obras de mérito"*.

AGDT, Actes, 1921-1925, s/p.

	Denominació	Accessos		Característiques	Metres	Aforament
		Útils	En constr.		Lin. / m2	
1	Jardins Assistència Social	2		Ciment armat	26 / 119	590
2	Portal de Sant Antoni	2		Mina	39 / 53	265
3	Sant Llorenç - Vilamitjana	5		Mixt	79 / 152	740
4	Florenci Vives	4	1	Mina	154 / 170	850
5	C. Enginyers	3		Volta aprofitada	153 / 580	2.900
6	Pl. República	7	2	Mina	406 / 609	3.045
7	Trinquet Nou	2		Ciment armat	19 / 52	260
8	Hernández Sanahuja	2		Mina	26 / 26	130
9	Id. (Gras)	2		Mina	31 / 24	120
10	García Hern. (Gras)	2		Mina	8 / 6	30
11	Pins Saavedra	3	1	Mina	161 / 192	985
12	Blandinieres	3	1	Mina	23 / 25	125
13	August (Ordre Públic)	3		Mixt	61 / 82	410
14	Id. C. Àngel Guimerà	3		Ciment armat	15 / 84	420
15	Ramón y Cajal (Segú)	2		Mina	49 / 49	245
16	Rambla (Hotel Europa)	1	1	Mina	8 / 8	40
17	Id. (Partit S.)		3	Mina	24 / 24	120
18	Id. (Telèfons)	1	2	Mixt	16 / 19	95
19	Martí i Julià	3	1	Mina	61 / 79	395
20	Armanyà (J. Esq.)	1	1	Mina	6 / 8	30
21	Reding - Colom		1	Mina	— / —	—
22	Cervantes (Cooperativa)	3	1	Mina	106 / 124	645
23	Unió (SEUC)	2		Ciment armat	18 / 16	80
24	Id. (Mobles Gel.)	1	4	Mina	47 / 63	315
25	Mundial	2		Ciment armat	— / —	—
26	Zig-zag	2	1	Mina	62 / 87	435
27	Estació	2		Mina	18 / 18	90
28	Rafel de Casanova	2	1	Ciment armat	67 / 155	775
29	Pl. Prim		2	Mina	28 / 32	160
30	Blasco Ibáñez (Rambla)	3		Mina	28 / 53	265
31	Id. (Forn Cisne)	2		Volta aprofitada	40 / 90	450
32	Barri Marítim	3		Ciment armat	27 / 111	555
33	C.B. Tetuán	3		Mina	88 / 106	530
34	Civaderia	2		Volta aprofitada	13 / 53	265
35	Parcel·lació Rion	2		Mina	44 / 44	220
36	C. Ferrers	2		Volta aprofitada	33 / 98	490
37	Pin i Soler	2		Volta aprofitada	23 / 18	90
38	Camí Germanetes	2		Mina	15 / 12	60
39	Estanislau Figueras	2		Mina	27 / 24	120
40	Terrenys Granja	2		Mina	26 / 28	140
41	Ciutat Jardí	1	1	Mina	8 / 8	40
42	Palau Ajuntament – G.	2		Ciment armat	17 / 98	490
43	Av. Castelar (Orthi)	2		Ciment armat	10 / 14	70
44	Jaume I (plaça de toros)	1	1	Mina	6 / 7	35
45	Id. (SEUC)	2		Ciment armat	4 / 4	20
46	Tabacalera	2		Ciment armat	9 / 50	250
47	Pati Hüber	2		Ciment armat	4 / 4	20
48	Delegació Marítima	2		Ciment armat	24 / 98	490
49	Talavera	2		Volta aprofitada	29 / 61	305
50	Rebolledo 11	2		Volta aprofitada	12 / 54	270
51	Mar 5	2		Volta aprofitada	8 / 29	145
52	Era del Deume	1		Ciment armat	2 / 4	20
53	Id. (Aloguín)	2		Mina	26 / 34	170
54	Pi i Margall (Rambla)		2	Ciment armat	— / —	—
55	Ex-Farinera Ribas	2		Ciment armat	18 / 69	345
56	Natzaret	2		Mixt	19 / 30	150
	Totals	117	27		2.318 / 4.057	20.300

Es tracta d'un full de paper de ceba de 74 x 64 cm, que llista, en manuscrit i a tinta negra, els 56 refugis amb què comptava la ciutat de Tarragona, amb especificació de: denominació; accessos (útils i en construcció); característiques (si era una mina o una volta aprofitada, una obra nova de ciment armat, o un espai mixt); capacitat, en metres lineals i en metres quadrats; i aforament. El document no porta cap data, però se li podria atribuir l'any 1937, atès que és l'any que apareix als plànols de refugis que l'acompanyen i, a més, sabem que la Junta Local de Defensa Passiva de Tarragona fou creada el 24 d'agost de 1937.

R. Arnabat i D. Iñíguez, en la seva magna obra *Atac i defensa de la rereguarda*, en comenten i reproduïxen en petit un altre de quadre, molt similar, però no igual, i fet amb la mateixa grafia i format que el que ens ocupa. Com que ells el daten a l'agost del 1938 i detalla un total de 58 refugis i no 56, hem de suposar que en seria una actualització i que el nostre és d'uns mesos abans. Consta en un fons de la Junta de Defensa Passiva de Tarragona a l'Arxiu Nacional de Catalunya i, aquell sí, s'acompanya d'un plànol de la ciutat de Tarragona on s'ubiquen tots els refugis (pàg. 258).

Fem algunes observacions al quadre de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona. Topònims urbans republicans a banda, dels 144 accessos comptabilitzats, només 27 (el 18,75 %) estaven en construcció i, per tant, més del 80 % (quatre de cada cinc) estaven operatius. Recordem que el nostre quadre està datat el 1937, un any abans del que comenten Arnabat i Iñíguez, quan ja s'haurien acabat les obres de condicionament. La meitat dels refugis havien estat una mina (28), 8 aprofitaven una volta i només 16 (el 28,5 %) eren de ciment armat. Junts, representaven un recorregut de 2,3 quilòmetres de túnel i un espai de poc més de 4 km². S'especulava que es podien encabir fins a cinc persones en cada metre quadrat, teoria aquesta (que nosaltres, en la pràctica, no veïem del tot factible)

que es traduïa en més de 20.000 places (que en el quadre del 1938 són 21.635). S'ha de pensar, a més, que pressuposava els individus dempeus, i cal tenir en compte que bona part de la població la constituïa canalla i gent gran, que necessitaven seure. Òbviament, els refugis més grans, amb més accessos i més capacitat d'espai corresponien a zones alliberades d'edificis, com són la plaça de la Font o el parc Saavedra; els deu refugis amb més espai sumaven més de la meitat del total de 56.

La troballa d'aquest quadre de Defensa Passiva de Tarragona que inventaria els refugis antiaeris amb què comptava la ciutat el 1937 és una mostra del caràcter heterogeni del fons de Plànols de la Secció d'Arquitectura de l'AGDT. Aquest fons custodia, a més, alguns plànols de refugis concrets [capses 67 i 68], com són els de la Comissaria d'Ordre Públic, del local de la UGT, dels carrers Gasòmetre i Trinquet Nou i d'altres._

Manel Güell

[GÜELL, MANEL]. "Defensa Passiva". *Bolduc. Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona* [En línia], 2010, núm. 8, p. 8-12. Disponible a: www.dipta.cat/ca/bolduc.

ARNABAT MATA, Ramon - David IÑÍGUEZ GARCIA. *Atac i Defensa de la rereguarda. Els bombardeigs franquistes a les comarques de Tarragona i Terres de l'Ebre, 1936-1939*. Valls: Cossetània, 2013 (Esquadra; 3).

BORRALLO LLAURADÓ, Sergi - Manel GÜELL - Benet MARTÍ ÀLVAREZ - Kelma MARTÍNEZ TORO - Dionísia MORENO FERNÁNDEZ - Eugeni PEREA SIMÓN - Sara PÉREZ RODRÍGUEZ. "El fons de plànols de la secció d'Arquitectura". *Bolduc. Butlletí Cultural Informatiu de l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona* [En línia], primer semestre del 2016, núm. 19, p. 33-39. Disponible a: www.dipta.cat/ca/bolduc.

L'Arxiu del Port digitalitza el fons de Duanes

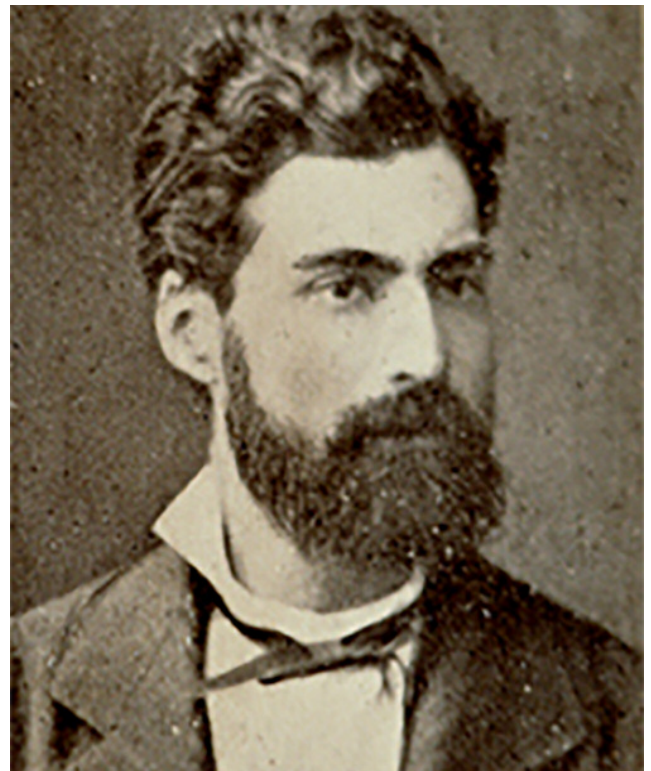
Durant l'any 2016, l'Arxiu del Port de Tarragona ha passat a format digital els llibres de Duanes del fons de la Junta Protectora de les Obres del Port de Tarragona, organisme que s'encarregà de la gestió portuària entre 1790 i 1836. Concretament, són 36 volums, dels anys 1799 al 1836, en els quals es registren els arbitris o taxes que els vaixells pagaven per entrar a aquest port i les diferents duanes de la demarcació (llavors corregiment), que eren Vilanova, Sitges, el Vendrell, Salou i Cambrils. Es tracta d'una sèrie molt completa en la qual només falta la documentació dels anys de la Guerra del Francès, que a Tarragona va ser especialment cruenta, i l'any 1804. Són gairebé 12.000 imatges digitals les que a partir d'ara estan disponibles en línia a la [pàgina web](#), a l'apartat d'Arxiu Digital. Un apartat que el darrer any 2015 ha tingut 478.880 descàrregues.

L'Hemeroteca Municipal de Tarragona publica un nou vídeo

L'Hemeroteca Municipal de Tarragona ha publicat un nou vídeo de la sèrie "De la Biblioteca a la Ciutat", per donar a conèixer els fons de la Biblioteca Hemeroteca Municipal. Aquest cinquè lliurament versa sobre el paper de la BHMT en la recuperació de les festes de Sant Magí i Santa Tecla. En parla Jordi Bertran, bon coneixedor de la festa, que ha treballat a fons la documentació conservada. El vídeo l'ha realitzat Marc Solé Montserrat, alumne de Comunicació Audiovisual de la URVT.

<http://tblog.tarragona.cat/conservant-les-festes-de-sant-magi-i-santa-tecla/6805>

En el centenari de la mort del vendrellenc Ramon i Vidales

Per commemorar el centè aniversari de la mort de Ramon Ramon i Vidales (1857-1916), l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès (ACBP) va organitzar, juntament amb la Impremta Ramon, l'Ajuntament del Vendrell i el Consell Comarcal, la representació de l'obra *En Pau de la Gralla o la festa major de la vila*, celebració que va tenir lloc el diumenge 19 de juliol, a les 19 h, a la plaça del Tívoli del Vendrell. La primera setmana del mes d'octubre l'ACBP i la família de l'homenatjat

organitzaren un itinerari literari pels carrers del Vendrell dedicat a la seva figura, que va anar a càrrec de Neus Oliveras, Jaume Ramon i Nativitat Castejón, cap de l'Arxiu.

Exposició a l'ACRE sobre el vapor fluvial *Anita*

El divendres 9 de setembre, a les 19.30 hores, l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (c. Antoni Gaudí, 23, de Móra d'Ebre) acollí la inauguració de l'exposició "100 anys del vapor *Anita* (1915-2015)". La mostra explicava, a partir del fil conductor de la vida de l'*Anita*, el darrer vaixell que va navegar pel tram baix de l'Ebre, el batec de la societat ebrenca del període, així com els intents per reactivar l'activitat fluvial i, de retruc, potenciar l'economia del territori. L'*Anita* va ser la darrera embarcació de vapor que solcà el curs baix de l'Ebre, l'únic riu navegable de Catalunya. La seva construcció, ús i renovació és tot un símbol evolutiu d'una època, una barreja d'interessos encreuats entre Manresa, Puig-reig, Barcelona, Tortosa i el Delta. Des del 1915, quan es posa en funcionament, fins que s'enfonsa, en la riuada del 1937, tot un món d'industrials, burgesos, obrers, mariners, pagesos, menestrals, excursionistes, etc., es mouen al seu voltant. L'*Anita* els dona vida, a ells i a un riu llavors cabdal i hegemònic. Cent anys després, l'esperit del "vaporet", avui força mitificat, continua vigent en l'ideari col·lectiu, no només de la

gent ebrenca sinó de tots aquells que algun cop s'han acostat a les Terres de l'Ebre. El dijous 29 de setembre, a les 19.30 hores, es pronuncià la conferència "Canvi de rumb. Dels llaüts a la navegació fluvial a vapor per l'Ebre", a càrrec de Carme Queralt, antropòloga del Museu de les Terres de l'Ebre.

L'ACCB organitza una exposició

Amb motiu de les Festes de la Serra 2016, celebrades a Montblanc, que commemoren el 200 aniversari del retorn de la marededeu al santuari, l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB) va organitzar l'exposició "Documents i imatges de la Serra. Història, devoció i festes". L'objectiu era mostrar els fons custodiats a l'Arxiu que contenen documents relacionats amb la marededeu, el monestir i les Festes de la Serra, amb la intenció de difondre aquests fons i animar els interessats a venir-los a consultar a l'ACCB. En l'exposició es va poder admirar una mostra de documents textuais i no textuais, com ara cartells, impresos, premsa, i fins i tot de pel·lícules. Bàsicament, els fons dels quals formen part aquests documents són dels col·leccionistes Anton Roselló i Ismael Balanyà, a més del de l'Ajuntament de Montblanc. L'exposició es va poder visitar els dies feiners del mes de setembre, en horari de 8 a 15 h, al claustre de l'Hospital de Santa Magdalena, seu de l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà.

El Fons Casal Català de Montevideo, a l'AHT

El 27 de setembre, a les 19 hores, tingué lloc a la Casa Amèrica de Catalunya la presentació del projecte de tractament arxivístic de l'arxiu del Casal Català de Montevideo (Uruguai). L'actuació, duta a terme des del 2006, s'emmarca dins del projecte de tractament dels arxius dels casals catalans que impulsa Arxivers

sense Fronteres (AsF) des de l'any 2004. Hi van intervenir Jusèp Boya, director general d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya; Manuel Manonelles, director general d'Afers Multilaterals i Europeus; Lluís Calduch, representant del Casal Català de Montevideo; Liliana Gargiulo, presidenta d'AsF - Uruguai; Imma Moratalla, responsable del projecte d'AsF, i Ricard Ibarra, president. El projecte ha comptat amb el suport de la Generalitat de Catalunya, a través del Departament de Cultura, i també, en alguna etapa, el de l'Àrea de Comunitats Catalanes a l'Exterior.

L'Arxiu Històric de la Selva del Camp estrena nou web

El dimecres 28 de setembre, a les 20 h, s'esdevingué la presentació del nou web amb què compta des d'ara l'Arxiu Històric de la Selva del Camp. L'acte, sota els auspicis de l'Ajuntament, va celebrar-se a la Sala Noble de l'Hort d'Iglésies, a la Selva del Camp.

Cicle de conferències a l'ACRE

El 4 de novembre de 2016 s'inaugurà el cicle de conferències "Castells i fortificacions de la Ribera d'Ebre", organitzat pel Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre, el Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre i l'Ajuntament de Móra d'Ebre, i que comptà amb el suport dels ajuntaments d'Ascó, Flix i Miravet. El programa va ser el següent:

- Obertura del cicle a càrrec de les autoritats i conferència inaugural: "Castell, domini i jurisdicció". Ponent: Josep Serrano Daura. Data: 4 de novembre de 2016, 19.30 hores. Lloc: Móra d'Ebre, sala polivalent de l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (ACRE).
- Segona conferència: "El castell de Móra d'Ebre al s. XIX: protagonisme i decadència". Ponent: Joan

Ramon Vinaixa. Data: 9 de novembre de 2016, 19.30 h. Lloc: Móra d'Ebre, sala polivalent de l'ACRE.

- Tercera conferència: "Els castells de Flix, de la Guerra Civil del segle XIV fins a les Guerres Carlines". Ponent: Pere Muñoz Hernández. Data: 10 de novembre de 2016, 19.30 h. Lloc: Flix, Ca Don Ventura.
- Quarta conferència: "El castell d'Ascó: arqueologia i història". Ponent: Josep Maria Vila i Carabasa. Data: 11 de novembre de 2016, 19.30 h. Lloc: Ascó, sala d'actes de l'Ajuntament.
- Cinquena conferència: "Castells i torres de guaita de la Ribera d'Ebre". Ponent: Ventura Castellvell. Data: 17 de novembre de 2016, 19.30 h. Lloc: Móra d'Ebre, sala polivalent de l'ACRE.
- Sisena conferència: "El castell de Miravet. Estat de la qüestió després de les darreres intervencions arqueològiques". Ponent: Joan Fuguet. Data: 18 de novembre de 2016, 19.30 h. Lloc: Miravet, Sala de Plens de l'Ajuntament.

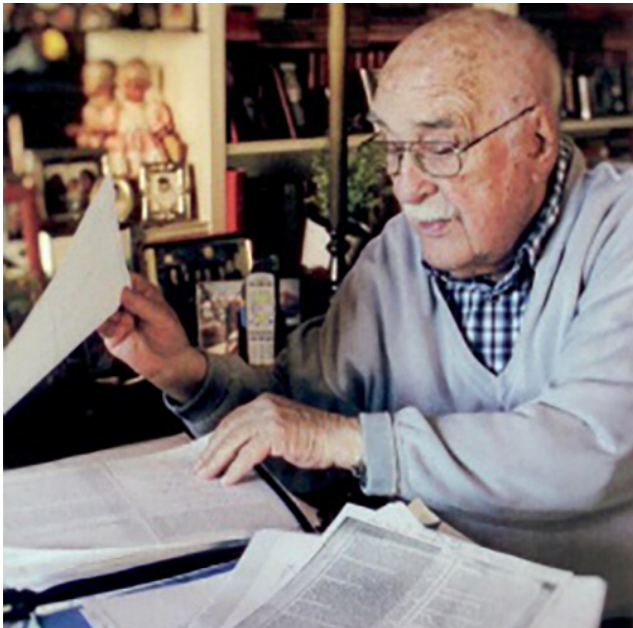
Concessió del Premi Aires de la Conca, a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà

El dilluns 28 de novembre se celebrà l'acte de lliurament del XII Premi Aires de la Conca de recerca comarcal, organitzat pel Consell Comarcal de la Conca de Barberà, juntament amb l'Arxiu. El guanyador va ser l'investigador local Josep M. Vallès Martí, que havia presentat l'obra *La Conca de Barberà en el temps de la Mancomunitat de Catalunya*. L'acte tingué lloc, a les 20 h, al Palau Alenyà de Montblanc, seu del Consell Comarcal de la Conca de Barberà, i fou presentat pel president del Consell, Josep Pijoan, pel conseller de Cultura del Consell, Enric Capdevila, i pel director de l'Arxiu Comarcal, Josep M. Porta. De cara a la pròxima edició del premi està pensat que sigui el Consell Comarcal de la Conca de Barberà qui

es faci càrrec de la publicació del treball d'investigació guanyador.

Presenten el fons personal de Xavier Amorós

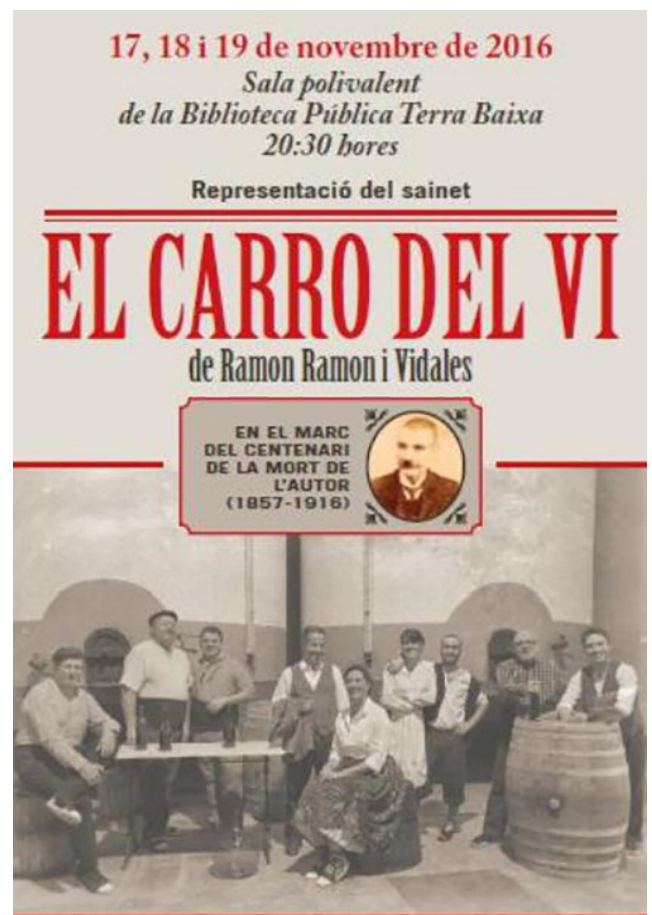
El dia 16 de novembre, a les 19 h, s'esdevingué la presentació del Fons Xavier Amorós Solà, a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp, a càrrec de Laia Vidal Vaquero, arxivera de l'Arxiu Comarcal de la Terra Alta i autora de l'inventari d'aquest fons. L'acte fou organitzat pel mateix Arxiu Comarcal del Baix Camp, i hi va col·laborar l'Arxiu Municipal de Reus.

El fons documental Ramon Vidales i la representació del sàinet *El carro del vi*

La sala polivalent de la Biblioteca Terra Baixa, del Vendrell, va ser escenari els dies 17, 18 i 19 de novembre de 2016 de la representació del sàinet *El carro del*

vi, de Ramon Ramon i Vidales. L'espectacle fou organitzat per l'Arxiu Comarcal del Baix Penedès, la família Ramon, la Impremta Ramon i la Biblioteca Pública Terra Baixa (acte de les Biblioteques amb Denominació d'Origen), amb la col·laboració de l'Ajuntament del Vendrell i el Consell Comarcal del Baix Penedès, i es va fer per commemorar el centenari de la mort del vendrellenc Ramon Ramon i Vidales (1857-1916), que fou escriptor, poeta, editor i director dels setmanaris *Lo Vendrellench* i *Baix Penedès*.

L'Arxiu Comarcal del Baix Penedès té dipositat el fons documental d'aquest personatge gràcies a la cessió que va fer la família Ramon els anys 2007 i 2008. *El carro del vi*, sàinet de costums vilatans en un acte i en prosa, fou publicat l'any 1903 per la Impremta Ramon Germans i Nebot del Vendrell. L'obra es va estrenar el 19 de setembre de 1903 al Teatre Català Romea de Barcelona i va ser dirigida per Armengol Goula.

Conferència a l'Arxiu Comarcal del Baix Camp sobre Eduard Toda

Eulàlia Jardí analitzà la figura d'Eduard Toda, en concret l'etapa en què va viatjar per l'Orient per atendre les tasques pròpies dels diferents càrrecs que va ocupar. Ho feu a través de la conferència "Eduard Toda i l'Orient", que va pronunciar el dimecres 23 de novembre, a les 7 de la tarda, a la sala d'actes de l'Arxiu Comarcal del Baix Camp, que organitzà l'acte, juntament amb l'Arxiu Municipal de Reus.

La tuberculosi el 1917

La Humanitat sempre ha tingut damunt del cap una espasa de Damocles en forma de malaltia incurable, una malura que el progrés científic ha anat desplaçant, perquè, en superar-ne unes, sempre n'han aparegut unes altres. La pesta bubònica de l'Edat Mitjana, deixà pas, segles després, al Còlera i més tard a la Grip; avui la Sida, la Leucèmia o el Càncer, esperen un remei mèdic miraculós. A principis del segle XX, era la Tuberculosi. El 1917, un eminent galè, el Dr. Deó, advertia que *"La tuberculosis es la plaga más mortífera que padece la humanidad"*, i li atribuïa una de cada sis defuncions de malalts infecciosos. *"el microbio tuberculoso igualmente impurifica las alcobas de los palacios, que los cuchitriles de los pobres; no respeta razas, edades, climas, ni jerarquías, y con implacable saña nos aseña y nos amenaza constantemente de muerte"*. Cert, la malura no feia distincions, s'enduïa tothom per igual. La mortalitat que produïa espervava les autoritats. Només a la primera dècada del segle XX, a Espanya, la tuberculosi havia estat la causa directa de la mort de quasi 351.000 persones i se li atribuïa un índex de morbiditat del 4x1.000 (quatre persones de cada mil). Al món, es calcula que, només durant el segle XX, en moren cent milions. Mentre no se descobrís una cura o medicació que guarís els malalts tuberculosos, el remei més efectiu per combatre-ho era la higiene. Esterilitzar el més possible l'atmosfera, evitava la propagació dels agents contaminants i, a més d'una esmerada i constant neteja, es recomanava l'estança a l'aire lliure i dormir amb les finestres obertes. A Tarragona, l'índex de morbiditat de la tuberculosi, baixava fins a l'1,36x1.000, i en el rànquing de menor morbiditat de l'Estat Espanyol, la demarcació se situava en tercera posició. Això era degut a dues circumstàncies: la penetració i arrelament d'una cultura higiènica assumida per la població, d'una banda, i per altre, l'acció d'una efectiva brigada sanitària que netejava i dessinfectava, de dalt a baix, les estances i objectes personals dels afectats de tuberculosi. La malaltia no es podia curar, ni evitar, però si impedir que es propagués. No seria fins la dècada dels anys vint que s'anà imposant la vacuna d'Albert Calmette i Camille Guérin, acceptada universalment com el remei més eficaç, després de la II Guerra Mundial, quan la Humanitat superava, per fi, aquesta terrible i hol·locàustica malaltia.

Diario de Tarragona (20-05-1917) 1.

Recensions

CÁCERES-SILVA, Jordi. "La riquesa a la baronia de Cabacés, 1715". *La Portadora. Revista d'Estudis Socials i Humanístics del Priorat, Falset*, 1 (2016), 59-77.

En els nostres temps, immersos en l'era telemàtica i digital, resulta d'importància crucial el procés generalitzat i massiu de digitalització documental empès pels centres que en tenen la custòdia i, sobretot, la pujada d'aquest material digitalitzat a la Xarxa. És així com la immensa majoria d'investigadors, que tenen preparació i voluntat de treball però no tant l'ocasió de traslladar-se físicament a consultar, de manera continuada, els documents del seu interès, poden per fi accedir-hi còmodament des de casa i processar-ne les dades amb calma. Moltes vegades (de fet, massa) aquest punt d'inflexió marca la diferència entre escometre un bon treball d'investigació històrica o no escometre'l, i deixar adormir el projecte en un calaix en espera d'avinences favorables. És en aquest sentit que es recorda amb enyor que Vicenç Biete va fer tard, ja que va traspasar precisament l'any que la Biblioteca de Catalunya enxarxava el fons documental del Cadastre dit d'Aparici.

En recollí el testimoni el professor Jordi Cáceres, que sí que ha pogut elaborar un detallat estudi, econòmic i fiscal, dels pobles que integren la baronia de Cabacés: la Bisbal, la Figuera, el Lloar, Margalef i la Vilella Baixa. L'article destaca, així mateix, que el format cadastral d'aquest primer any (1715) no s'apartà de l'estructura medieval d'estimes, vàlues o manifests (les tipologies documentals fiscals indígenes preborbòniques), cosa que evidencia l'escassa capacitat fiscal que encara acusava, llavors, la màquina absolutista dels Borbons.

La riquesa en dades que aporta aquesta font fiscal permet a Cáceres escrutar no únicament la riquesa de la zona, sinó també la població i la tinença i valor de béns immobles i de terres de conreu. Comença amb un apartat que retrata el context històric, el de la derrota de la Guerra de Successió que donava pas a una depredació oficial i

repressora sense parió, i acaba amb unes conclusions. Hi ha nombrosos quadres de dades i percentatges i algun gràfic.

GRAU I PUJOL, Josep M. "Actuació del notari de Santa Coloma de Queralt Josep Conangla Janer, a la Plana d'Urgell, durant la primera Guerra Carlina (1838-1839)". *Recull, Santa Coloma de Queralt*, 14 (2016), 43-68.

Seguiment de l'impacte de la Primera Guerra Carlina en l'actuació del notari Josep Conangla Janer, actiu a Santa Coloma de Queralt des del 1808, en plena Guerra del Francès, i fins al 1847, any de la seva mort. A partir del 1834, les escriptures les protocol·litzaria, majoritàriament, a les comarques de l'Urgell, el Pla d'Urgell, la Noguera i, puntualment, la Baixa Segarra. L'autor fa un buidatge individualitzat dels actes inclosos en els manuals de 1838-1839, període que correspon al de la Primera Guerra Carlina. Les tipologies documentals més habituals en els volums documentals de treball del notari Conangla són els testaments, els capítols matrimonials, les compravendes, els censals, els debitoris, les àpoques i els poders. Destaquen, així mateix, els actes d'endeutaments municipals, als quals acudien les petites comunitats empobrides per la guerra per poder atendre el pagament d'impostos estatals i d'altres gravàmens que imposava la dinàmica bèl·lica.

Aquests catàlegs són bàsics per facilitar la recerca als investigadors de les Terres de Ponent, atès sobretot que la font es localitza a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà.

PUIG TÀRRECH, Roser. "Notaris de Riudoms a l'Arxiu Històric de Tarragona". *Lo Floc, Riudoms*, 215 (gener-març del 2016), 6-9.

Aportació a la petja que els professionals de la notaria van deixar al Riudoms dels segles moderns (XVI-XIX). L'autora fa cinc cèntims del

circuit arxivístic que va dur a l'aplegament del fons notarial a l'Arxiu Històric de Tarragona, i constata que els volums de protocols relatius a la vila riudomenca són 357 i que estan distribuïts en 229 capsos.

L'article ressegueix la trajectòria d'alguns dels notaris presents en aquest fons arxivístic. Comença per advertir que al segle XVI la vila comptava amb dues úniques notaries, la reial i la baronial; aquesta última la detenia el rector, en nom de l'arquebisbe, cosenyor de la baronia, i la primera era coneguda com la Cúria del Batlle. En prendre nota dels propietaris dels volums notarials es pot elaborar l'enfilall cronològic dels notaris que van regentar la notaria de Riudoms:

Gabriel i Pau Salvador, pare i fill; Joan Salvat (segle XVI); Joan Josep Lluç; Jeroni Gornals; Francesc Dutell; Narcís Gimbernat; Pere Nogués; Josep Rovellat (segle XVII), etcètera. El notari amb una trajectòria professional més prolongada fou Josep Antoni Corts, el qual actuà al capdavant de la notaria riudomenca durant més de cinquanta anys.

El treball de Roser Puig mostra el profit que es pot treure dels fons documentals de protocols notarials, sense necessitat d'entrar a aprofundir en cada un dels actes protocol·litzats, i només a través d'una mirada al seu conjunt. Al final s'acompanya de la cita de bibliografia local relativa al tema. _

Ovació per la victòria aliada (1918)

El 22 de novembre de 1918, el plenari de Diputació aprovava, per unanimitat i sense discussió, la proposta dels diputats Tomàs Mallol, Emili Folch, Josep Comte i Macià Guarro, per la qual es congratulaven per l'acabament de la guerra europea i saludaven la victòria aliada. La proposta incloïa felicitar els caps de govern vencedors *"perquè han vensut del absolutisme i del militarisme que, com funest presagi, anava a invadir el món, que vol lliberacions, a més que amb la esclatant victòria alenta a les nacionalitats a ésser lliures..."*.

AGDT, Actes, 1916-1920, s/p.

Sumaris

ANC. Butlletí de l'Arxiu Nacional de Catalunya, núm. 44 (juny del 2016): **Editorial:** "Gaudeamus igitur!: la Biblioteca de l'Arxiu Nacional de Catalunya s'integra al Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC)" (1-2). **Temes:** TÉLLEZ RODERO, Núria. "Rafael Patxot i la preservació de la cultura catalana: el fons de l'Estudi de la Masia Catalana" (2-3); CASTÁN GARCÍA, Júlia. "Mesurament de l'estat de conservació d'acetats mitjançant tires detectores d'acidesa" (4-8); PALICIO MORENO, Carlos. "El Llibre d'Or del Comissariat de Propaganda, testimonis de suport internacional a la Generalitat i la República" (9-11). **Noticiari:** FERNÁNDEZ TRABAL, Josep. "L'exposició «Els Nens de la Guerra expliquen la seva vida, expliquen la teva història» inaugurada al Memorial Democràtic" (11-13); FRAGO, Pilar. "L'Arxiu Nacional de Catalunya participa en el projecte «Epistolari Cambó»" (13); PÉREZ LATRE, Miquel. "El fons de Josep Maria Murià i Romaní a l'Arxiu Nacional, testimoni de l'exili a Mèxic" (13-14); UTGÉS VALLESPÍ, Maria. "Els protocols de lleis i de decrets de la Generalitat de Catalunya durant la Segona República en línia" (14-15); SÁNCHEZ MATA, Francesc. "L'ingrés del fons fotogràfic Joaquim Montoriol" (16); NAVARRO MOLLEVÍ, Imma. "Continua la itinerància de l'exposició «Gabriel Cases. Fotografia, informació i modernitat, 1929-1939»" (17); CRUELLAS SERRA, Rosa. "L'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) renova el certificat de qualitat d'acord amb la norma ISO 9001" (17-18). **Publicacions** (18-20). **Ingressos** (21-25). **Agenda** (26). *Núm. 45 (octubre del 2016):* **Editorial:** "La presència internacional de l'Arxiu Nacional de Catalunya" (1-2). **Temes:** PÉREZ LATRE, Miquel. "El quart acte de restitució als seus titulars de fons i documents procedents de Salamanca" (2-13); VERNEDA RIBERA, Meritxell. "La col·lecció d'auques i soldats del fons Pere Grañén i Raso" (13-26); FLORENSA FLIX, Montserrat. "Restauració de les auques del fons Pere Grañén i Raso" (26-29); GRÀCIA PANYELLA, Alba. "La censura franquista en el teatre: notificacions d'autorització i censura de representacions teatrals" (30-37). **Noticiari:** TERRADELLAS I PRAT, Enric. "En línia més de 848.000 imatges dels documents confiscats a particulars durant la Guerra Civil a Catalunya i retornats a l'Arxiu

Nacional" (37-38); UTGÉS VALLESPÍ, Maria. "La documentació de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya durant la Segona República en línia" (38-39); FRAGO PÉREZ, Pilar. "El Casal Català de Montevideo" (39-40); DOMINGO SÁNCHEZ, Jordi. "L'empresa Feliu i Corbera" (40-41); FERNÁNDEZ TRABAL, Josep - Miquel PÉREZ LATRE. "L'ingrés de dos arxius patrimonials: Can Carreras de Cabanes d'Empordà i Casa Ventós de Sant Cristòfol les Fonts (Olot)" (41-44); REVERTÉ VIDAL, Pilar. "El passat mes de setembre l'Arxiu Nacional de Catalunya va participar al Congrés Internacional d'Arxius celebrat a Seül" (44-45); CRUELLAS I SERRA, Rosa Maria. "La catalogació del fons bibliogràfic Antoni Gutiérrez Díaz" (46-47); CRUELLAS I SERRA, Rosa Maria. "La Biblioteca de l'Arxiu Nacional de Catalunya estrena un nou servei de préstec personal extern" (47). **Treballem en...:** TERRADELLAS PRAT, Enric. "«Obrint dades a l'Arxiu Nacional de Catalunya», una proposta de reutilització de la informació de l'ANC" (48-64). **Publicacions** (65-66). **Ingressos** (67-69). **Agenda** (70).

L'Arxiu t'informa. Butlletí de l'Arxiu Municipal de Cambrils [www.cambrils.org], núm. 28 (agost del 2016): "De l'Estació a l'Eixample" (1); BRICIO SEGURA, Laura. "El forn de cal Tallero" (2-3); "Cessió a l'AMCAM del fons documental de L'Anjub, grup de recerca de cultura tradicional de Cambrils" (4).

Butlletí Informatiu de l'Associació d'Arxivers de Catalunya [www.arxivers.com/idadmi/docs/Butlletí], núm. 138 (juliol-agost 2016): **Editorial:** "La demora com a estratègia" (1-3). **El vocal informa:** TÀPIAS, Olga. "Arxius al núvol" (4-5); RUIZ GOMEZ, Vicenç. "Participació de l'AAC-GD als V Encontres d'Arxivers Valencians" (6). **Destaquem:** FERNÁNDEZ CLARÉS, Maria Lluïsa. "Arxius, transparència i societat" (7-8); BORRALLO LLAURADÓ, Sergi. "Crònica del curs «Les lleis 39/2015 i 40/2015 i la gestió documental»" (8-9); MERCADÉ PIÉ, Gerard. "L'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre impulsa la jornada «Transparència, accés a la informació pública i bon govern a l'Administració local»" (9-10); ASENSIO RUBIO, Rubén. "Visita a l'Arxiu

Fotogràfic de Barcelona" (10-12). **La proposta:** CRUZ ESPINOSA, Adrián. "Abans de poder reivindicar-nos en murs digitals connectats en xarxa via internet, bones eren les parets. «De mur a mur» la nova exposició de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona" (12-13). **De l'arxiu a l'arxiver:** "Anahí Casadesús" (15-16). **La junta informa** (16). **Núm. 139 (setembre 2016): Editorial:** "L'arxivística catalana a Seül" (1-2). **El vocal informa:** JUNTA DE L'AAC. "Acord amb l'Ajuntament de Reus per a celebrar a la capital del Baix Camp el Congrés d'Arxivística de l'any 2017" (3). **Destaquem:** GUARDIOLA PONTI, Arnau. "El paper de l'arxiver a l'empresa: objectius, estratègies, funcions i habilitats" (3-5); CHIRIVELLA, Noelia. "La fotografia digital, com puc gestionarla?" (5-6); BRUGUÉS, Irene - Jordi SACASAS. "XLIV Trobada Anual del Secretariat d'Arxivers Eclesiàstics de Catalunya, València i Balears" (6-8). **La proposta:** PEREA SIMÓN, Eugeni. "Espais de memòria" (8-10). **De l'arxiu a l'arxiver:** "Soci A-1006" (10-12). **Núm. 140 (octubre 2016): Editorial:** "La necessitat d'una catarsi en el sistema d'arxius de Catalunya" (1-2). **Congrés Seül:** MUNUERA, Marta. "Impressions d'una congressista a Seül" (3-4); IGLÉSIAS, David. "L'Arxiu Municipal de Girona reforça la seva presència en els organismes internacionals" (4-5); SOLÀ GASSET, Fina. "Un vídeo per a classificar" (5-6). **Destaquem:** ISART, Rosa M. "Visita a l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona" (6-8); CASELLAS, Lluís-Esteve. "21è Col·loqui de Ciència Arxivística / 4t Simposi Internacional InterPARES a Marburg" (8-9); CASELLAS, Lluís-Esteve. "InterPARES TRUST: 6a reunió de l'equip europeu a Marburg" (10). **La proposta:** GARCIA LOPEZ, Sara. "Barcelona: 800 dies sota les bombes. La Guerra Civil a Barcelona" (11-12). **De l'arxiu a l'arxiver:** "Jordi Sacasas Segura" (12-14). **La junta informa** (14). **Núm. 141 (novembre-desembre 2016): Editorial:** "El Pacte Nacional de la societat digital i els arxius" (1-2). **Destaquem:** CROS, Eugeni. "Jornada del 40è Aniversari de la Fundació Roca Galès" (2-4); TÀPIAS SÁNCHEZ, Olga. "Crònica del curs 12/2016: Règim jurídic adaptat a la gestió documental i els

arxius" (4-5); SIMON LLEIXÀ, Erola. "Curs de geolocalització i descripció arxivística" (5-6); RUIZ FONT, Ricard. "Visita guiada a l'Arxiu Municipal del Districte de Sarrià-Sant Gervasi" (6-7); MEINHARDT, Carla. "Presentació del Model de maduresa en gestió documental per a la transparència i la publicitat activa de l'AAC-GD a la Jornada «Gestió documental i bon govern» de l'Agència de Transparència de l'AMB" (8-9). **La proposta:** GARCIA SALAZAR, David. "Exposició «Gelatina dura. Històries escamotejades dels 80». Fins al 19 de març de 2017 al Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA)" (10-13). **De l'arxiu a l'arxiver:** "Joaquim Carreras Barnés. Arxiu Comarcal de la Selva" (13-14). **La junta informa** (14).

Lligall. Revista catalana d'arxivística, AAC-GD, Barcelona, núm. 39 (2016 = Digitalització i reconeixement de caràcters: quan les màquines llegeixen document): Presentació: CARDELLACH I GIMÉNEZ, Teresa. "Digitalització i reconeixement de caràcters: Quan les màquines llegeixen document" (8-11); SOLER JIMÉNEZ, Joan. "La digitalització als arxius històrics. Un debat necessari" (12-14). **Dossier central:** FORNÉS, Alcía - Josep LLADÓS - Oriol RAMOS - Margal Rusiñol. "La visió per computador com a eina per a la interpretació automàtica de fonts documentals" (18-44); ROSADO, Pilar - Ferran REVERTER. "Visió per computador: una nova mirada sobre els arxius d'imatges" (45-65); MITJÀ CABALLÉ, Carles. "Resolució espacial en digitalització, impressió i visualització en pantalla" (66-82); COBO BARRI, Enric - M. Luz RETUERTA JIMÉNEZ. "La difusió dels arxius i el reconeixement de caràcters. El projecte Eines de l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat i les perspectives de futur per als arxius" (83-116). **Entrevista:** "Trudy H. Peterson" (123-132). **Història arxivística:** BOADAS, Joan - Anna GIRONELLA. "El llibre del Sindicat Remença de 1448. Un document de Girona al Registre de la Memòria del Món" (136-152). **Experiències:** SUBIRÀ PIFARRÉ, Gemma. "Implantació del sistema AIDA a la Guàrdia Urbana de Barcelona" (156-170). **Treballs de Màster** (173-218). _

Premsa

MORANT CLANXET, Jordi. "Salvador de l'Arxiu de la Societat Arqueològica". *Diari de Tarragona* (18-02-2016), 31.

"Una profesora de la URV lleva el mayor archivo privado catalán de pergaminos. Entre los manuscritos, que abarcan del siglo X al XVIII, está el único testamento que se conserva del filósofo Ramon Llull". *Diari de Tarragona* (02-07-2016).

"Tarragona recupera otra remesa de papeles incautados por Franco. La Generalitat entrega nueva documentación relacionada con Tarragona, Valls y El Vendrell a partidos y sindicatos". *Diari de Tarragona* (08-07-2016).

"El archivo municipal [de Tarragona] recibe 140 imágenes del Barri de l'Esperança. Son fotografías hechas entre los años 1975 y 1985. El barrio fue una realidad el 1976, con cerca de 600 habitantes". *Diari de Tarragona* (29-07-2016).

"L'Arxiu del Port de Tarragona digitalitza 12.000 documents". *reusdigital.cat* [En línia] (09-08-2016).

"L'Arxiu del Port ha digitalitzat més de 12.000 documents". *Tarragona21* [En línia] (10-08-2016).

"Digitalizan más de 13.000 páginas del fondo de complemento del Paraje Natural de Poblet. Los documentos digitalizados contienen toda la información histórica relacionada con la gestión forestal y la evolución del bosque de Poblet". *Diari de Tarragona* (21-09-2016).

"L'Arxiu [Municipal de Reus] publica els butlletins informatius del període 1997-2008". *reusdigital.cat* [En línia] (22-09-2016).

"Donen documentació d'una empresa dedicada a la pell a l'Arxiu [Municipal] de Reus". *reusdigital.cat* [En línia] (07-10-2016).

"Salvador Palomar i Toni Orensanz parlaran de la Guerra Civil a l'Arxiu [Municipal de Reus]". *reusdigital.cat* [En línia] (18-10-2016).

"Los Xiquets ceden su archivo a la ciudad. Tiene más de 24.000 imágenes". *Diari de Tarragona* (19-10-2016).

"Coia Escoda. Responsable de l'Arxiu del Port de Tarragona. «Els arxius sempre seran els guardians del patrimoni documental»". *Més Tarragona* (dijous, 10-11-2016), 6.

"«Coneix l'Arxiu amb el capità Apodaca» continuarà el 2017 [Arxiu del Port]". *Més Tarragona* (dijous, 10-11-2016), 6.

"El ric fons personal de l'escriptor Xavier Amorós ja es pot consultar a l'Arxiu [Municipal de Reus]". *reusdigital.cat* [En línia] (17-11-2016).

"L'arxiu del Baix Penedès ingressa el fons Manuel Bofarull Terrades". *Més Tarragona* (dijous, 24-11-2016), 32.

"L'Arxiu de Tarragona digitalitza més de 3.000 plànols dels segles XIX i XX". *reusdigital.cat* [En línia] (28-12-2016)._

Homenatge a sor Empar (30-03-1964)

La Residència de Nostra Senyora de la Mercè és hereva de la coneguda com a Casa de Beneficència. Avui no ens aturarem en l'edifici, o sigui, portes enfora, sinó que ens endinsarem en les persones que l'habitaven, portes endins. El centre era conegut, sobretot, pel fet d'acollir asilats, nois abandonats o que s'havien quedat sense família. El servei el portaven, des del 1865, un estol de monges paulines, o sigui, Filles de la Caritat de la congregació religiosa de Sant Vicenç de Paül.

El 30 de març de 1964, la Diputació de Tarragona va voler fer un reconeixement a la tasca entregada de les

paulines, a través d'un merescut homenatge a una d'elles, tal volta la més emblemàtica i representativa. Sor Empar Puigjaner Duran era comissària de la congregació a la província de Tarragona i era, a més, la mare superiora de la comunitat des del 1936. Portava servint a la Casa de Beneficència 46 anys, en el decurs dels quals havia estat model de virtuts, caritatives i cristianes. Per premiar la seva tasca "abnegada, fecunda i incansable", els diputats van acordar concedir-li la seva segona distinció més preuada, la Medalla de Plata de la Província.

L'acció social de la Mancomunitat de Catalunya

L'acció social fou un dels àmbits en què la Mancomunitat de Catalunya més va esforçar-se, tal volta per suplir la paràlisi que mostrava l'administració estatal. A mitjan novembre de 1923, la premsa de Madrid s'admirava que l'ens català hagués proposat un sistema de pensions per als obrers jubilats i un pla d'assegurances per a nois asilats, i que hagués creat i mantingut una borsa de treball i un institut d'orientació professional, entre altres organismes de previsió social.

Tarragona (16-11-1923) 1-2.

Impulsant la premsa i el comerç

A la sessió plenària de la Diputació de 15 de novembre de 1910, la corporació provincial va autoritzar a Josep M. Viver Lucena l'edició d'un diari d'informació mercantil a la demarcació. *L'Indicador Oficial del Comercio de la Provincia* volia ser una mena de guia comercial "cuyo principal objeto ha de ser la inserción con carácter oficial de los datos necesarios a fin de dar noticia del movimiento de Sociedades y asuntos comerciales".

AGDT, Actes, 1910, p. 64.

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: "Homenatge a sor Empar"

Datació: 30 de març de 1964

Autoria: Chinchilla

Procedència: Reportatge

Descripció: El secretari, Sr. Emili Tortosa, obre l'acte d'imposició de la Medalla de Plata Provincial a favor de sor Empar Puigjaner Duran.

Geogràfic: Residència Nostra Senyora de la Mercè, Tarragona

El lloc on es desenvolupà la solemne imposició fou la mateixa Residència de la Mercè, que habilità una de les seves sales més espaioses amb aquella austeritat que caracteritza els servidors de Crist, i es disposà a rebre els assistents a l'acte. Sabem, per la premsa que cobria l'esdeveniment, que hi assistiren: Antoni Soler Morey, president de la Diputació; els diputats Josep Creus Ferrando i Esteve Massaguer Gil; el secretari de la corporació, Emili Tortosa; l'interventor de fons provincials, Sr. Baixauli; el doctor Miquel Allué; el director del centre, Francesc Ferràndiz; i, és clar, els representants de l'Església: el canonge Juli Porro [Cardeñosa] i els reve-

rends Enric Juncosa i Florenci Giralt, capellà del centre.

En aquesta primera instantània podem veure la tribuna d'honor, en una improvisada sala presidida per l'austeritat d'una senzilla tauleta de fusta, que contrasta amb un cadiram noble, probablement portat del Palau de la Diputació per a l'ocasió. Entre els membres, dempeus, hi identifiquem (gràcies a l'inestimable ajut de l'arxiver municipal emèrit Francesc Barriach i Moles), d'esquerra a dreta, el secretari, Emili Tortosa, amb un paper a les mans (sabem que va obrir l'acte amb la lectura de l'acord de la imposició de la Medalla), i al seu costat el

diputat Esteve Massaguer Gil. Segueix l'homenatjada, sor Empar Puigjaner, amb els hàbits foscos i la còfia blanca i estirada de rigor. Al centre de la imatge contempla satisfet l'escena Julio Porro Cardeñosa, canonge de la Catedral de Tarragona. Els personatges que el segueixen, per darrere, són Enric Brull, cap de Protocol de la Diputació, i, amb camisa negra, Julio Martínez Rozes, cap provincial del Movimiento. Davant seu, al costat de la taula, amb ulleres i la mà dreta dins la butxaca de l'americana, ocupa una posició preeminent el president de la Diputació, Antoni Soler Morey, que té al costat el diputat Creus, amb les mans encreuades pel davant. Tot seguit, Soler Morey s'adreça a la concurrèn-

cia per glossar, amb unes "emotives" i "inspirades" paraules, la vida i obra de sor Empar, tot mostrant les virtuts que la feien mereixedora d'aquella distinció.

A la segona fotografia podem veure el moment solemne de la imposició. El president, Antoni Soler Morey, penja la Medalla de Plata de la Província a la part esquerra del pit de sor Empar, la qual presta la deguda atenció a l'operació. Observem la rigidesa d'alguns dels seus dits de la mà dreta. També el semblant somrient i cofoi del canonge Porro, que contempla l'escena, enmig de l'aplaudiment general. Al seu costat, Enric Brull i quasi la meitat del rostre de Martínez Rozes.

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: "Imposició de la Medalla de Plata de la Província a sor Empar Puigjaner"

Datació: 30 de març de 1964

Autoria: Chinchilla

Procedència: Reportatge

Descripció: El president de la Diputació penja, amb solemnitat, una condecoració al pit d'una monja.

Geogràfic: Residència Nostra Senyora de la Mercè, Tarragona

Penjada la Medalla, i seguint amb la crònica periòdica dels fets, sor Empar quedà "visiblement emocionada" i deixà anar alguns mots d'agraïment, mots i frases que va "interpretar" adequadament una personalitat religiosa de la confiança de la con-

gregació paulina: el P. Àngel Miserachs, superior dels Paüls de l'Espluga de Francolí i conseller de les Filles de la Caritat, que hem de suposar que s'identifica amb el sacerdot que llegeix en públic en la tercera fotografia.

Fitxa tècnica

Fons/col·lecció: Fons d'imatges de l'AGDT

Suport: Paper baritat de bromur de plata

Resolució: 2.300 x 1.600 píxels

Cromia: B/n

Títol: "Lectura pública en l'homenatge a sor Empar Puigjaner"

Datació: 30 de març de 1964

Autoria: Chinchilla

Procedència: Reportatge

Descripció: El P. Àngel Miserachs agraeix, en nom de sor Empar Puigjaner, la concessió de la Medalla de Plata de la Província, davant d'un auditori format per les monges paulines i els nois asilats de la Casa de la Beneficència.

Geogràfic: Residència Nostra Senyora de la Mercè, Tarragona

El més vistós d'aquesta darrera instantània és la concurrència, on coincideixen civils, religiosos i asilats. És bona ocasió per parar atenció a les paulines, capaltes i amb posat hieràtic, amb la característica i estirada còfia blanca. Els minyons, de totes les edats, van im-

plement uniformats per a l'ocasió, amb camisa i mitjons blancs, jersei de màniga curta, pantalonet curt i sabates negres. Els més menuts assisteixen encuriolats a una cerimònia que amb prou feines entenen, com semblen mostrar-nos els rostres del grup de la dreta.

Nois i noies estan separats a banda i banda, en una demostració de la segregació de gènere que imperava en aquells temps, avui fa més de mig segle.

Totes les personalitats civils i polítiques venien acompanyades de les respectives esposes. Encapçalades

per la senyora de Soler Morey, es van dedicar, en cloure la jornada, a repartir caramels entre els nois i noies presents, els interns del centre, els quals van ser objecte, a més, d'altres "agasajos" per part de la Diputació, que degueren consistir, segurament, en un àpat una mica especial._

El català sí, però només en la intimitat! (1926)

Les dictadures espanyoles sempre han comportat un grau de repressió, més marcat o menys, segons el període històric. La que el setembre de 1923 va instaurar el general colpista Miguel Primo de Rivera, fou de les més dures, si be, l'aparell propagandístic d'aquell règim maldà per edulcorar-ne el més possible les directrius més polèmiques. Una d'aquestes directrius va afectar, com no, el cavall d'identitat catalana, la llengua. El Directori Militar primoriverista no podia tolerar que cap idioma pogués fer ombra al Castellà, però alhora, tampoc podia emmordassar els milions d'individus que parlaven català habitualment. Per això, es va dedicar a bandejar-lo de l'Administració i dels circuits de comunicació governamentals, tasca aquesta gens senzilla, atès l'impuls que li acabava de donar la finiquitada Mancomunitat (1914-1925). S'havia de fer be, sense traumes ni alteracions, *"sin que se note el efecto"*.

A finals de 1926, la Real Academia de la Lengua, admetia com a idiomes espanyols, el basc, el català i el galleg, una disposició sobre el paper i sense efectes pràctics que va servir, en canvi, per què el general colpista s'omplís la boca de paraules falagueres (i alertadores). Catalunya era de *"rancia stirpe y bella forma..."*, i el Català, *"tesoro de tradición de los pueblos que integran la gloriosa e indiscutible nacionalidad española"*. Però el Castellà s'havia de defensar com *"instrumento elemental y lazo de unión entre todos los españoles"*, per tal que tingués *"su constancia en el púlpito, en la cátedra, en los actos públicos..."*. I llavors, el Català? Doncs el Català, com la resta de llengües *"regionales"*, curaria la seva puresa en mans dels cultes i es perpetuaria, no a les escoles, sino a les llars, *"por cuya pureza velarán los cultos y cuya perenne vida garantiza el hogar"*. O sigui, quedava relegat a la intimitat més discreta. Era obvi, que el règim no podia plantar un guardià en cada casa del Principat per vigilar que no s'enraonés en Català, d'aquí que 'permetés' allò que materialment no podia prohibir. Quan la guineu no les pot haver, diu que són verdes!

Primo de Rivera podia pujar el to, però no podia ser més clar. En el preàmbul del Reial Decret que disposava l'admissió de les llengües *"regionales"* a la Real Academia Española, ja s'advertia que el Govern reservava el Català per a *"uso familiar y literario"*. Així, sí, reclòs i sense difusió pràctica. Encara com no van afegir als usos el *"folklórico"*!

Tarragona (04-12-1926) 1.

Aquí **:Diputació**

www.dipta.cat